

Frank Egil Holm og Egil Petter Stræte

Partnerskap for lyst og næring?

Evaluering av *blilyst:-)* programmet i Sør-Trøndelag

Rapport 4/06
ISSN 1507-2035

Bygdeforskning

Versjon 2006-05-31

FORORD

Bygdeforskning fikk 16.02.06 i oppdrag å gjennomføre en evaluering av Blilyst. Oppdragsgiver er Blilyst, ved eiergruppen Samarbeidslyst. Evalueringen har blitt gjennomført med utgangspunkt i to overordnede problemstillinger: [1] *Er den valgte utviklingsstrategien Blilyst et relevant og riktig valg i forhold til den målgruppe, de mål og utfordringer som er satt for innlandsregionen, dvs er det en god "bestilling" fra eierne?* [2] *Er utviklingsstrategien i Blilyst gjennomført på en god måte?*

Bygdeforskning har i perioden mellom 25. februar og 15. mai gjennomført denne evalueringen med grunnlag i eksisterende dokumentasjon om programmet, tilgjengelig statistikk fra SSB og Foretaksregisteret i Brønnøysund, intervjuer med 49 informanter og fokusgruppeintervjuer med 15 deltakere fordelt på 3 fokusgrupper i Trondheim og Oslo. Bygdeforskning står ansvarlig for de metoder som er valgt, innsamling av data og analyse.

Forfatterne ønsker å takke Mariann Villa for god hjelp i forbindelse med utarbeidelse og gjennomføring av fokusgruppeintervjuene og Svein Frisvoll for arbeidet med å samle inn statistikk fra SSB og Foretaksregisteret. Reidar Almås har gitt verdifulle kommentarer til rapportutkast. Eventuelle feil og mangler i dette arbeidet, eller tolkningen av det materialet som vi har samlet inn, må uansett tilskrives forfatterne av denne rapporten.

Trondheim, 15. mai 2006

Frank Egil Holm

Egil Petter Stræte

SAMMENDRAG

Blilyst er et utviklingsprogram som tar sikte på å sikre stabil bosetting og næringsutvikling i de åtte innlandskommunene Oppdal, Rennebu, Meldal, Midtre-Gauldal, Holtålen, Røros, Tydal og Selbu i Sør-Trøndelag, samt Rindal i Møre og Romsdal og Os i Hedmark. Programmet er organisert som et partnerskap der kommunene, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag samarbeider for å oppnå ønsket utvikling i regionen. Næringslivsinteresser er også koblet inn for å vurdere enkeltsøknader i Blilysts programstyre. Programmet ble startet opp i 2003, og nærmer seg avslutning nå i 2006. Spørsmålet om en eventuell videreføring vurderes nå av eierne.

Bygdeforskning fikk 16. februar 2006 i oppdrag å evaluere denne satsingen, og resultatet av evalueringen foreligger med dette dokumentet. Vårt oppdrag gikk ut på å belyse gjennomføringen av Blilyst gjennom to hovedproblemstillinger: [1] *Er den valgte utviklingsstrategien Blilyst et relevant og riktig valg i forhold til den målgruppe, de mål og utfordringer som er satt for innlandsregionen, dvs er det en god "bestilling" fra eierne?* [2] *Er utviklingsstrategien i Blilyst gjennomført på en god måte?*

Evalueringen er gjennomført mellom 25. februar og 15. mai i 2006, og er basert på innsamlet statistikk (befolkning og næringsutvikling), intervjuer med 49 personer tilknyttet prosjektet og tre gruppeintervjuer av personer fra mulige tilflyttergrupper.

Vi finner at programmets eiere gjorde et svært relevant og fornuftig valg av hovedstrategier, da man gikk for et program som kombinerte satsinger på bosettings-, nærings- og kulturtiltak. Basert på nyere flytteforskning og materiale fra våre fokusgrupper kan vi slå fast at tilgangen på arbeidsplasser er viktig når folk skal bosette seg, men at kulturtilbud, fritidstilbud og et godt lokalt livsmiljø også er sentralt når aktuelle tilflyttere gjør sine vurderinger.

Utviklingsprogrammet Blilyst er basert på seks programområder som gir en bred tilnærming når man jobber for å oppnå hovedmålsettingene om stabil bosetting, etablering av nye arbeidsplasser og en framtidstro i innlandsregionen. Vårt materiale gir ikke et entydig bilde av at Blilyst har innvirket vesentlig på bosettingstallene i regionen, men folketallssituasjonen er relativt tilfredsstillende sammenlignet med lignende innlandsregioner i andre deler av landet. Vi vil i denne sammenhengen hevde at det var urealistisk å realisere slike ambisiøse målsettinger for et regionalt utviklingsprogram som tross alt ikke bruker mer

enn om lag 15 millioner kroner årlig. Vi ser en økning i etableringsfrekvensen av næringsforetak i regionen, og her er tallene langt mer positive for innlandet i Sør-Trøndelag enn hva tilfellet er i sammenlignbare regioner. Blilyst kan her ta en del av æren for denne utviklingen, i og med at vi ser et klart oppsving i etableringsfrekvensen rundt 2003, det året da Blilyst ble iverksatt. Det er også åpenbart at det har skjedd en holdningsendring i retning av større framtidstro, positivitet og lokal aktivisme i de kommunene som berøres av Blilyst. Våre informanter på lokalnivået kommuniserer at de mer enn 300 tiltakene som Blilyst har støttet, har skapt positive effekter i lokalmiljøene.

Vår konklusjon er at Blilyst etter hvert har funnet en arbeidsform som fungerer godt – både i forhold til hovedstrategiene og i forhold til øvrige aktører på feltet. Dette alene er ikke nok til å snu en nedgang i folketallet i alle kommuner, i hvert fall ikke på tre-fire år. Det er imidlertid igangsatt prosesser som vil kunne gi effekter over en lengre tidsperiode.

Det svakeste området i programmet i forhold til målsettingene, slik vi vurderer det, er gjennomføringen av det interessepolitiske samarbeidet. Her har man fått utrettet lite. Videre har vi funnet at det er varierende kvalitet og innsats i den kommunale oppfølgingen av programmets strategier. Vi har også registrert at det er varierende i hvilken grad erfaringer fra enkelttiltak er synliggjort for omverden. Dette er mer en informasjonsutfordring for Blilyst i forhold til omverden, enn en svakhet ved gjennomføringen av programmet.

Blilyst har en liten administrasjon og en enkel saksbehandling. Dette er både en styrke og en svakhet. Styrken er nettopp at det er raskere å få svar på søknader og dermed kan gi både oppmuntring og framdrift for personer og tiltak som behøver det. Svakheten er at en mindre grundig saksbehandling øker risikoen for å gi støtte i tilfeller hvor det ikke burde vært gjort. Videre er programmet svært personavhengig og basert på tillit. Så lenge det går bra, er det en styrke. Vi har ikke funnet annet enn at Blilyst har håndtert dette på en god måte, men vi har ikke vurdert alle enkelttiltak, kun foretatt enkelte stikkprøver.

Ved en eventuell videreføring foreslår vi:

- Sterkere legitimering av programmet i fylkeskommunen, både politisk og administrativt.
- Oppnå et fullverdig partnerskap gjennom mer forpliktende deltakelse fra næringslivet.
- Mer målrettet rekruttering av kvalifisert arbeidskraft – ”rekrutteringslyst” eller ”hodelyst”.

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD.....	3
SAMMENDRAG.....	5
INNHOLDSFORTEGNELSE	7
INNLEDNING.....	9
Hva er Blilyst?.....	9
Vårt evalueringsoppdrag	12
Hva kan et program som Blilyst forventes å oppnå?	14
HOVEDMÅLSETTINGER OG HOVEDSTRATEGIER.....	17
Innledning.....	17
Hovedmålsettinger – fra ”Innlandsprogrammet” til ”Blilyst”	18
Bosetting.....	18
Grunnlag for sunn næringsutvikling i regionen	19
Skape lyst og tro på positiv utvikling i regionen.....	20
Felles utfordringer for framtidig utvikling	20
Programområdene - målsettinger	21
Matlyst.....	21
Arbeidslyst	22
Lærelyst.....	22
Skaperlyst.....	23
Bolyst	24
Samarbeidslyst	25
Er den valgte utviklingsstrategien Blilyst en god bestilling fra eierne?.....	25
GJENNOMFØRINGEN AV VALGTE STRATEGIER	29
Hovedmålsettinger og programområder – når man målene?	29
Bosetting.....	29
Næringsutvikling.....	32
Skape lyst og tro på positiv utvikling i regionen.....	34
Programområdene	36
Matlyst.....	36
Arbeidslyst	38
Lærelyst.....	40
Skaperlyst.....	41
Bolyst	42
Samarbeidslyst	43
Er strategien gjennomført på en god måte?.....	45
Styring av programmet.....	45
Innretning	49
Profilering.....	50
Administrasjon og økonomi	51
Måloppnåelse	52
KONKLUSJONER	53
Bestilling og gjennomføring av utviklingsstrategien Blilyst.....	53
Anbefalinger i forhold til lignende programmer og en eventuell videreføring av Blilyst ...	55
LITTERATUR	58
VEDLEGG.....	59

Vedlegg 1: Tallmateriale befolkning.....	59
Vedlegg 2: Tallmateriale etableringer.....	60
Vedlegg 3: Utvikling i melkekvoter.....	61
Vedlegg 4: Generell intervjuguide.....	62
Vedlegg 5: Temaliste fokusgruppe.....	63
Vedlegg 6: Liste over intervjuer.....	65

Figurer og tabeller:

Figur 1: Organisasjonskart over arbeidet i Blilyst.....	11
Figur 2: Alderssammensetning i fire innlandsregioner, Sør-Trøndelag og Trondheim, 2006.	32
Figur 3: Sysselsetting i fire innlandsregioner, 2004.....	34
Tabell 1: Befolkningsutvikling i Blilystkommunene, 2000, 2003 og 2006.....	30
Tabell 2: Befolkningsutvikling i fire innlandsregioner, 2000, 2003 og 2006.....	30
Tabell 3: Antall etableringer i 2001, 2003, 2005 og %-vis endring totalt for Blilystkommunene.	33
Tabell 4: Antall etableringer i 2001, 2003, 2005 og %-vis endring totalt for Blilystkommunene og tre andre regioner.....	33
Tabell 5: Utvikling i melkekvote 1997-2005.....	37
Tabell 6: Befolkningsutvikling Nord-Østerdal.....	59
Tabell 7: Befolkningsutvikling Nord-Gudbrandsdalen.....	59
Tabell 8: Befolkningsutvikling Indre Namdal.....	60
Tabell 9: Etableringer i Nord-Østerdal 2001,2003,2005 i absolutte tall. Endringer i prosent.	60
Tabell 10: Etableringer i Nord-Gudbrandsdalen 2001,2003,2005 i absolutte tall. Endringer i prosent.	60
Tabell 11: Etableringer i Indre-Namdalen 2001,2003,2005 i absolutte tall. Endringer i prosent.	61
Tabell 12: Endringer i melkekvoter i Sør-Trøndelag, liter og prosent. Kommuner rangert etter prosentvis endring 2003-2006.....	61

INNLEDNING

Hva er Blilyst?

Blilyst er et utviklingsprogram for innlandskommunene Røros, Oppdal, Holtålen, Rennebu, Midtre-Gauldal, Meldal, Tydal og Selbu i Sør-Trøndelag, og Rindal i Møre- og Romsdal. Dessuten er Os kommune i Hedmark med som et assosiert medlem. Programmet finansieres i fellesskap av kommunene, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag.

Programmet ble etablert i 2003 etter et forarbeid av blant annet en egen strategigruppe som ble oppnevnt i februar 2002. Ønsket om et eget utviklingsprogram for innlandskommunene ble reist fordi blant annet fylkesplanen for 2000-2003 tydeliggjorde at flere innlandskommuner slet med negativ befolkningsutvikling, samtidig som det ikke var noen klar vekst i næringsaktivitet. Gjennom Småkommuneaksjonen som varte fra 1997 til 2002, hadde både kommuner og fylkeskommune også skaffet seg erfaring med det å samarbeide i et partnerskap. Denne aksjonen omfattet kommuner med svak befolkningsutvikling og ensidig næringsstruktur. Det ble opplevd som et behov, særlig fra kommunene, om flere grep for å påvirke utviklingen.

En rekke personer fra innlandskommunene, fylkeskommunen og statlige etater ble involvert i utarbeidelsen av programmet. Det ble blant annet arrangert et større seminar på Røros, og flere arbeidsgrupper ble utpekt. Disse gruppene (landbruk, gründerklekkeri, KIFT (kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting), høgskoletilbud, kommunikasjon, kultursamarbeid og profilering og ungdom) dannet grunnlaget for de seks hovedstrategiene i programmet.

2003 ble første driftsår for det som da het Innlandsprogrammet. I august startet Steinar Skjerdingsstad som daglig leder for prosjektet. I desember samme år ble det lansert en grafisk profil og plattform for programmet, som fra da av ble hetende *blilyst*:-)¹. Programmets ambisjon er å ”vitalisere regionen slik at flere vil og kan arbeide og bo her. Blilyst retter oppmerksomheten mot regionens muligheter og mot mennesker som har lyst til å benytte seg av dem”. Den såkalte *lyst-filosofien* er sentral i dette.

---

¹ For enkelhetens skyld vil vi videre i denne rapporten se bort fra den grafiske skrivemåten av *blilyst*:-), og vil konsekvent benytte den mer håndterbare skrivemåten *Blilyst*. Dette gjøres for å lette skriveprosessen, der navnet på programmet ofte skal kombineres med andre ord – eksempelvis Blilystprogrammet, Blilystkommunene osv

Hovedmålene med programmet er:

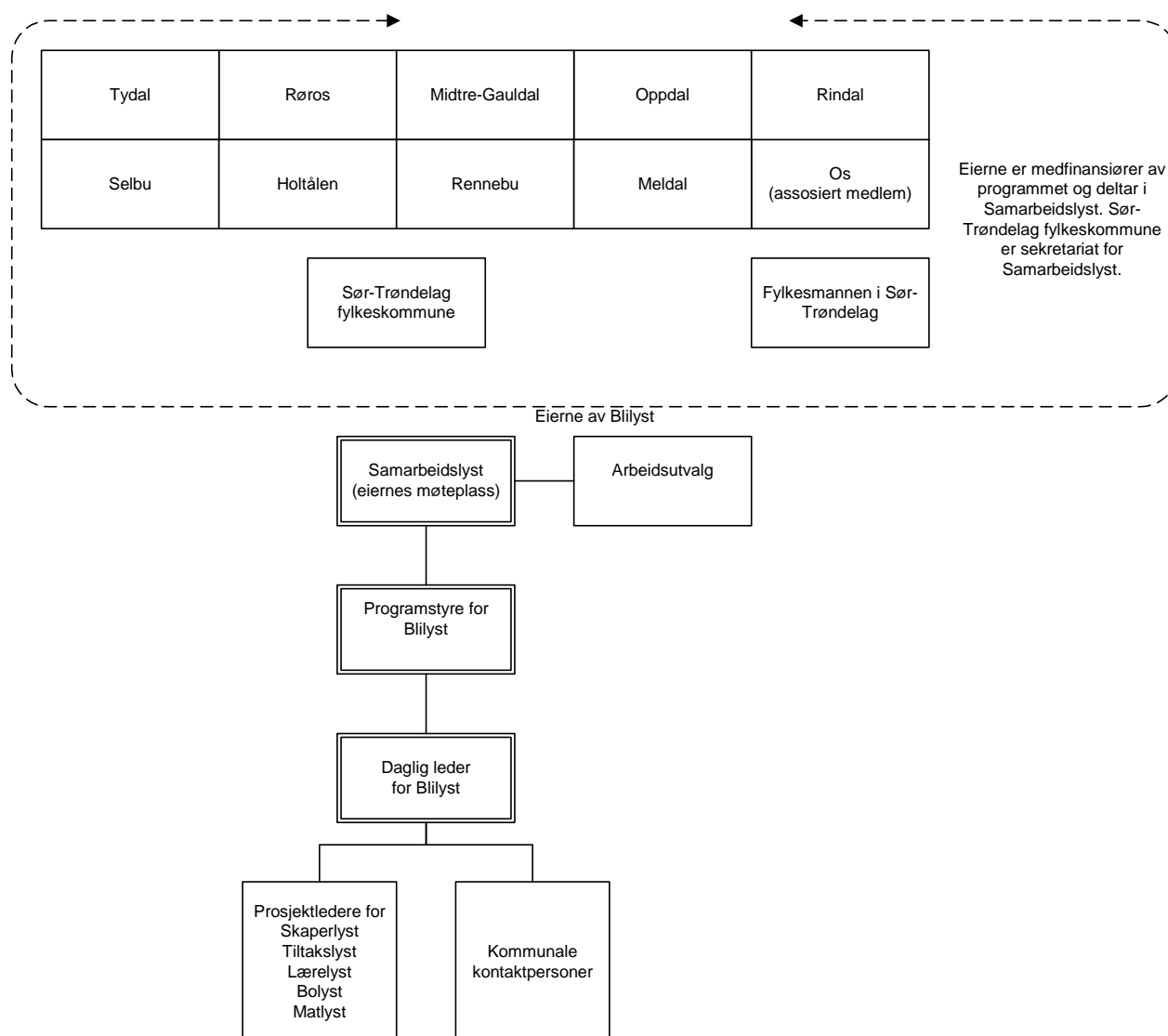
- Flere skal arbeid og bo i Blilystkommunene.
- Etablere et grunnlag for sunn næringsutvikling i regionen
- Skape lyst og tro på positiv utvikling i regionen

Satsingsområdene i Blilyst er koplet til lyst-begrepet og formulert slik:

- Matlyst (landbruk)
- Arbeidslyst (næringshager, bredbånd, KIFT)
- Lærelyst (desentralisert høgskoletilbud)
- Skaperlyst (ungdomssatsing)
- Bolyst (markedsføring av regionen, vertskap for tilflytting, kultur)
hvor målene er:
- Samarbeidslyst (interessepolitisk samarbeid)

Programmet er organisert med *Samarbeidslyst*, som er det øverste forumet for programmet og består av programmets eiere (kommuner, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, hvor STFK stiller med sekretærressurser. Eierne er her vanligvis representert med sine toppledere (ordførere og rådmenn). Samarbeidslyst har også et eget arbeidsutvalg. Samarbeidslyst har oppnevnt et *programstyre* som har et betydelig innslag fra næringslivet. Programstyret har igjen ansatt en programledelse som står for det daglige arbeidet. Programledelsen støtter seg på et nettverk av *kontaktpersoner* i deltakerkommunene. På årsbasis (2005) anslår vi at prosjektledelsen (inkl prosjektledere og kommunale kontaktpersoner og sekretariat for Samarbeidslyst), utgjør om lag 8-10 årsverk.

Figur 1: Organisasjonskart over arbeidet i Blilyst

Sekretariatet er lokalisert med en egen "ambassade" i Trondheim, Schultz gt. 8, ved Vår Frue kirke i toppen av Nordre gate. I tillegg til å huse sekretariatet er det også en intensjon om at ambassaden skal være et møtested for blilystkommunene og være et ansikt utad mot Trondheim og omverden. Programmet ble etablert i 2003 med en planlagt varighet på fire år, til 2006, med mulighet for forlengelse. Programmet finansieres av deltakerkommunene (4,5 mill kroner i 2005), Fylkesmannen i Sør-Trøndelag (2,3 mill kroner i 2005) og Sør-Trøndelag fylkeskommune (9,5 mill kroner i 2005).

Vårt evalueringsoppdrag

Vi har lagt opp til en bred tilnærming til evalueringen av utviklingsprogrammet Blilyst. Vi benytter en rekke innfallsvinkler til dette prosjektet, og finner det nødvendig å innledningsvis forankre dette arbeidet i overordnet evalueringsmetodikk².

Evalueringslitteraturen skiller mellom to hovedtilnærminger når programmer som Blilyst skal evalueres. *Effektevalueringer* vurderer endringer på hovedmålsettingene i tiltaket som skal evalueres (her: bosetting), og undersøker i hvor stor grad tiltakets effekt må kunne sies å ha vært tilfredsstillende. Her vurderer man om det er en sammenheng mellom tiltaket og endringer på problemdimensjonen (her: negativ bosettingstrend og manglende næringsutvikling). *Prosessevalueringer* tar i større grad innover seg at iverksetting av offentlige tiltak ofte er av så kompleks art, at rene effektstudier sjelden vil kunne si noe matnyttig om hvorfor/hvordan tiltaket Blilyst har (eventuelt ikke har) oppfylt forventningene. Her deler man opp iverksettingen av et slikt tiltak i håndterbare faser, og vil større grad kunne si noe om hvor i iverksettingsprosessen man har støtt på problemer/utfordringer som har innvirket på utfallet av tiltaket. Vi velger en kombinasjon av disse tilnærmingene basert på et ønske om å få et så bredt som mulig erfaringsgrunnlag å bygge våre konklusjoner om gjennomføringen av Blilyst på. Blilyst er et omfattende program, der man søker forbedringer/effekter på flere områder. I tillegg er programperioden på 3-4 år lang nok til at en kan vurdere justeringer underveis. Dette gjør at en må forvente visse endringer i innretningen på programmet i løpet av programperioden, mens det i tillegg kan dukke opp utilsiktede endringer og effekter som man ikke hadde uttrykt som hovedmål i utgangspunktet.

Vurderingenes pålitelighet og treffsikkerhet kan (og bør) alltid drøftes/diskuteres. Vi vil med denne evalueringen søke å belyse Blilyst-programmet med henblikk på to hovedpunkter:

- Valg av strategi for å nå målsettingene
- Gjennomføring av strategi med fokus på oppnådde effekter

Vår evaluering benytter tre typer data for å belyse disse punktene. Statistikk vil si noe om befolkningsutvikling i Blilyst-regionen sammenlignet med lignende regioner i andre deler av Norge. Grunnokumentet for Innlandssamarbeidet

---

² Eksempelvis Mohr 1995, Sverdrup 2002 og Winter 2001

heter ”Utviklingsprogram For Innlandet I Sør-Trøndelag” (Strategigruppen 2003), og inneholder en grundig gjennomgang av tilgjengelig statistikk og befolkning, bosetting, flytting, demografi, utdanningsnivå, arbeidsmarked og næringsstruktur. Vi har i arbeidet med vår evaluering søkt å oppdatere disse tallene, og med det skaffet oss et grunnlag for å vurdere om en ser en endret samfunnsutvikling i Blilystregionen. Vi har i tillegg samlet tilsvarende data for 3 andre regioner – Indre Namdal, Nord-Østerdal og Nord-Gudbrandsdal – slik at en med større sikkerhet kan vurdere om Blilyst har hatt en effekt som er forskjellig fra det en ser i disse regionene. Intervjuer med sentrale aktører og interessenter vil gi oss et innblikk i hvordan disse ser på gjennomføringen av valgte strategier samt utfordringer ved en eventuell videreføring av programmet. Vi har snakket med 49 informanter som har en direkte eller indirekte tilknytning til Blilyststrukturen. Ordførere, rådmenn og kommunale kontaktpersoner har blitt kontaktet. Representanter for programeierne på regionalt nivå har også blitt oppsøkt (Sør-Trøndelag Fylkeskommune – både politikere og administrasjon - og Fylkesmannen i Sør Trøndelag. Fire personer i programstyret samt fire i prosjektledelsen har også blitt intervjuet. I tillegg har vi kontaktet et antall tiltakshavere som har mottatt støtte fra Blilyst for å få innblikk i hvordan de har opplevd programmet som en finansieringskilde og støttespiller. Fokusgruppeintervjuer har gitt oss et innblikk i de krav og ønsker som de (mest) aktuelle brukergruppene (unge, nyetablerte og studenter) har i forhold til å eventuelt etablere seg i Blilyst-regionen. Vi gjennomførte tre fokusgrupper (2 i Trondheim og 1 i Oslo) den 24. og 25. april 2006, med totalt 15 deltakere.

Det er likevel viktig å merke seg enkelte utfordringer ved bruk av disse datakildene. Statistikk kan belyse de faktiske tall på befolkningsutvikling i regionen, men ikke nødvendigvis avdekke om det er Blilystprogrammet som er den faktiske årsaken til en (eventuelt) positiv utvikling. Intervjuer gir et bredt tilfang på de dimensjoner som ligger innenfor programmet, men vi vil ikke nødvendigvis kunne avdekke forstyrrende innslag i form av ”skjulte agendaer”, problematisk kjemi mellom kjerneaktører eller intervjuobjektene manglende ønske om kritiske kommentarer i forhold til programmet. Fokusgruppeintevju er en interessant tilnærming når en heterogen gruppe mennesker skal utfordres på sine tanker om å foreta et ”livsstilsvalg” i form av etablering i Blilystregionen. Våre tre fokusgrupper gir et godt innblikk i akkurat disse gruppene mening og holdninger, men kan på ingen måte sies å gi et representativt innblikk i formeningene hos alle aktuelle tilflyttere til regionen.

Hovedpoenget med alle evalueringer er å fastslå effekten av et tiltak (her Blilyst), altså å fastslå hva som ville ha vært tilstanden dersom programmet ikke hadde blitt gjennomført – eller det vi i fagterminologien kaller den *kontrafaktiske utviklingen*? I et laboratorium kan man holde alle *variabler* unntatt én konstant, og konkret se på forholdet mellom denne ene variabelen, og problemet (her: befolkningsnedgang). I samfunnsvitenskapene er det vanskelig (tilnærmet umulig) å designe et slikt laboratorium. Blilyst eksisterer ikke i et vakuum, og påvirkes av et utall faktorer som det er umulig å måle, vurdere eller kontrollere.

Hva kan et program som Blilyst forventes å oppnå?

Hvilke strømninger i samfunnet er det Blilyst skal jobbe med og mot? Vi gir her et kort innblikk i hva ny forskning sier om det å skulle bo i og flytte til bygda. Dette gjør vi for å gi et bakteppe for de målene som er satt for Blilyst.

Tilbakeflytting i store linjer

Folk oppgir som regel forhold i tilknytning til jobb, utdanning, bosted og sosialt miljø – inkludert familieetablering – når de skal begrunne en gjennomført flytting.

Utdanning, arbeid og kjønn

Litteraturen om flytting viser at det er en klar sammenheng mellom arbeid og flytting over lange avstander. Dess kortere flytteavstand dess større del av flyttingene er motiverte med ønske om å endre bostedsforhold. Men utdanning – og særlig høyere utdanning – er i dag en sterkere flyttedrivende faktor enn arbeidsmarkedet, selv om utdanning ikke har en entydig virkning på bostedspreferanser.

Jentene har tradisjonelt vært de mest utdannings- og utorienterte, guttene mer lokalt og hjemstedsorienterte. Men en har sett utjamning og endring i dette. På

* Jobb er det viktigste
* Kommer an på hvilke anlegg du har og interesser, er du akademiker og vil drive forskning sier det seg selv, samtidig hvis du er opptatt av kultur er det uten tvil mye bedre tilbud i byer
* Kan være skummelt å flytte tilbake og komme nær innpå alle de som kjenner deg.

Uttalelser fra studenter i Trondheim som ble spurt om hva som var de største barrierene mot å bo på bygda

landsbasis var mobiliteten på slutten av 90-talet tvert om høyest for menn, noe som var nytt i etterkrigstidens Norge. Kvinner med høg utdanning har et mer desentralisert innflyttingsmønster enn menn med høy utdanning.

Dette skyldes gjerne at disse kvinnene i stor grad finner arbeid i offentlig sektor. Denne er mer desentralisert enn privat sektor som i større grad utgjør arbeidsplassene for høyt utdannede menn. Vekst i kommunal sysselsetting på 90-tallet og en usikker situasjon i jordbruk, industri, bygg og anlegg kan bidra til denne tendensen.

”Det må være en totalpakke: jobb, skole, sørvistilbud, friluftsmuligheter. Dessuten må det være familie i nærheten, for at det i det hele tatt skal være aktuelt. Deretter må jeg vurdere det praktiske rundt det.”

Uttalelse fra en fokusgruppedeltaker spurt om hva som skal til for at en bygd skal være attraktiv for bosetting

Tilbakeflytting har med røtter å gjøre. Få av de som er oppvokst i sentrale områder flytter til distriktene eller mindre sentrale områder. Distriktskommunene konkurrerer dermed først og fremst om unge fra andre befolkningsknappe områder, og i mindre grad om unge fra byområder.

Det gode livet på landet

Flytting og mobilitet har sammensatte årsaker, og flyttemønstre kan variere mye mellom ulike lokalsamfunn og kommunetyper. Det finnes overordnede strukturelle føringer på tilbakeflytting, men den subjektive oppfatningen av hvor det er godt å bo spiller også inn. Flyttevalg for unge kvinner og menn blir i økende grad avgjort av andre faktorer enn de rent arbeidsmarkedsrelaterte, særlig for de med høy utdanning. Da er ’lystflytting’ viktig; en flytter fordi en vil og ikke fordi en må eller fordi en mistrives der en er.

- * *Tungvint med kø-situasjoner*
- * *Du utfordres til å kjøpe ting, det er overfladisk*
- * *Det er mye jåleri i byen*
- * *Lei av jålete mat og reising*
- * *Må jobbe mer for å få omgangskrets*
- * *Trist når folk og naboer ikke bryr seg*
- * *Mer støy – visuelt og tankemessig – i byen*
- * *Dyrt å bo*

Argumenter mot å bo i byen fra fokusgruppedeltakere i Trondheim.

Noen studier legger vekt på at tilbakeflyttingspotensialet til distriktene er knyttet til livskvaliteter og de hverdagslige kvalitetene som en mener å finne der. I den inn- og tilbakeflyttingsforskningen som er gjort, er arbeid, nærhet til familie og venner, nærhet til naturen, oppvekstvilkår for barn, forestillinger om

det rolige, trygge bygdelivet, nærhet til og kvalitet på tjenester, avstander og kommunikasjon gitt særlig betydning for flyttingen. Dette kan sees i sammenheng med endring av livsfase, familieetablering og endrete bostedsbehov.

Livsstil, identitet, verdier og mening knyttet til ulike lokalsamfunn blir således viktig for tilbakeflytting.

Flere studier har tatt opp hvordan bygdelivet kan representere forestillinger om "det gode livet på landet". Bygdelivet blir attraktivt i form av å være noe annet enn

Fokusgruppedeltakeres argumenter mot å flytte til en bygd:

* *Manglende nettverk.*

* *Jantelov*

* *At det er lite anonymitet.*

Det ble framhevet at dette er tosidig. Sosial støtte og nettverk når det trengs er positivt, mens det gjennomsluktige samfunnet er negativt.

bylivet, for eksempel gjennom de sosiale forhold og naturopplevelser en finner der. Dette kan være avgrensa til deler av livet eller knyttet til en livsfase der kvalitetene ved bygda er sett som særlig viktig. Et eksempel på det er når tilbakeflytting blir viktig for folk i småbarnsfasen som søker det de opplever som trygge oppvekstvilkår, gode familienettverk, sosial nærhet og oversikt.

HOVEDMÅLSETTINGER OG HOVEDSTRATEGIER

Innledning

Kommunene sammen med Sør-Trøndelag fylkeskommune erkjenner behovet for et tettere samarbeid og satsing for å stimulere regional utvikling i Innlandet i Sør-Trøndelag. Innlandsprogrammet fokuserer på å heve attraktiviteten til regionen som arbeids- og bosted. De uheldige utviklingstrekkene skal snus! (Strategigruppen 2003, s 3)

Sitatet overfor innleder det viktigste grunnlagsdokumentet for det som etter hvert ble til Blilyst, ”Utviklingsprogram for Innlandet I Sør-Trøndelag.” Samarbeidet mellom de 8 opprinnelige Blilyst-kommunene³ og Sør-Trøndelag fylkeskommune kom som en følge av en anerkjennelse om at utviklingstrekkene i regionen var negative samt at den da gjeldende fylkesplanen (2000-2003) var orientert mot kysten med havbruk, oppdrett og turisme i fokus som grunnpilarer for næringsutvikling i fylket.

Man valgte tre hovedmålsettinger for programmet, der man ønsket [1] å stimulere lysten til bosetting, tilhørighet og tilbakeflytting til Innlandet, [2] bidra til utvikling av et mer attraktivt arbeidsmarked, samt [3] styrke troen på regionen attraktivitet; på egne evner og ferdigheter (Strategigruppen 2003, s 6). Disse utfordringene skulle løses gjennom et partnerskap mellom kommunene, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Sistenevnte ble invitert inn for å lette kontakten mot statlige organer. Det operative arbeidet skulle utføres av et programstyre (med tung representasjon fra næringslivet i fylket) og en begrenset prosjektledelse som gjennom meget effektiv administrering av programmet, skal sørge for at de fleste tiltakene kommer aktiviteter i Innlandet direkte til gode (Strategigruppen 2003, s 45).

Denne delen av evalueringen tar for seg utgangspunktet for Blilyst-programmet, og ser på oppbyggingen av den strategien som ble valgt for å løse utfordringene i Innlandet. Først vurderer vi kort hva som var *problemet* i

---

³ Meldal, Midtre-Gauldal, Rennebu, Oppdal, Holtålen, Røros, Selbu og Tydal var de opprinnelige deltakerkommunene. Rindal har kommet med som deltakerkommune i ettertid. Os har for øyeblikket status som observatør.

2002/2003, altså hvilke utfordringer var det Blilyst skulle løse. Videre presenterer vi vår tolkning av de programområder som ble valgt for å løse utfordringene. Her har det vært gjort enkelte justeringer underveis, noe som vi vil belyse på bakgrunn av vår gjennomgang av de årlige runder av "Årsrapporter" (fra programstyret til Samarbeidslyst) og "bestillingene" fra Samarbeidslyst til programstyret. I neste kapittel vil vi med grunnlag i vårt datamateriale (statistikk, intervjuer og fokusgrupper) vurdere om man med den valgte strategien kan sies å ha oppnådd målsettingene.

Hovedmålsettinger – fra "Innlandsprogrammet" til "Blilyst"

Bosetting

Innlandet har en negativ befolkningsutvikling. Dette innebærer tap av kompetanse ved at vi eksporterer våre ungdommer, vi taper produsenter og etterspørrere av varer og tjenester (Strategigruppen 2003, s 8)

Blilyst hadde som en hovedmålsetting å bremse de negative tallene på befolkningsutvikling som regionen hadde erfart over lengre tid. Hovedsatsingene som programmet la opp til var i all hovedsak knyttet til næringsutvikling (etablering av bedrifter/arbeidsplasser) og kulturtiltak (for å fremme trivsel, bolyst og stolthet for de som bor i området). I perioden forut for Blilyst så man en befolkningsutvikling der seks av de åtte kommunene hadde netto nedgang i befolkning fra 1990 til 2002. Innlandsregionen sett under ett hadde opplevd en befolkningsnedgang på 3% i samme periode. Alderssammensetningen tydet også på at man hadde forholdsvis færre innbyggere i reproduktiv alder enn fylket sett under ett (Strategigruppen 2003, s 9-10).

Man så likevel en viss intern ulikhet i og med at de såkalte "motorene" i regionen (Oppdal/Røros) hadde hatt en positiv befolkningsutvikling i den aktuelle perioden. Man kan velge å se målsettingen om stabil bosetting i regionen på (minst) to ulike måter. Enten at det skal være stabilitet/vekst i befolkningstall i regionen som en helhet, eller stabilitet/vekst i samtlige av regionens 8 kommuner. Vi vurderer begge disse målsettingene.

Grunnlag for sunn næringsutvikling i regionen

Næringsstrukturen domineres dels av en stor offentlig sektor og dels av landbruk som i nasjonal sammenheng reduseres sysselsettingsmessig. Innlandets arbeidsliv møter sterke omstillingsutfordringer. Vi trenger større sysselsetting i de kompetanseintensive næringene. Utdanningsnivået i befolkningen øker og Innlandet må delta i konkurransen om den høyt kvalifiserte arbeidskraften. På den andre siden trenger vi flere nyetableringer og utvikling av mer gründerkultur, for å stimulere framveksten av nye næringer med interessante arbeidsplasser (Strategigruppen 2003, s 8)

For å få til næringsutvikling ble det vurdert som nødvendig med en opprusting og etablering av infrastruktur, både i form av veg/bane/luft og også moderne bredbåndsteknologi. Ved siden av kommunal tjenesteyting var landbruk, varehandel, privat tjenesteyting og bygg/anlegg de dominerende sektorene for sysselsetting i Innlandet i 2001. Av disse fem sektorene hadde kun landbruk sett en markant nedgang i sysselsetting fra 1996 til 2001, og en av hovedsatsingene i Blilyst ble derfor å støtte opp under ulike typer landbruksproduksjon i de 8 kommunene. Kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting (KIFT) ble også sett på som et vekstområde i denne regionen, i og med at disse jobbene gjerne fylles av unge mennesker i etableringsfasen – et segment man var svært opptatt av å trekke til regionen. Satsingen på KIFT skulle kombineres med et fokus på bedriftsetablering – både etablering av nye bedrifter, men også videreutvikling av eksisterende bedrifter i regionen. Også her så man at det var Oppdal og Røros som kunne vise til de mest positive trender i regionen. Man kunne også vise til en betydelig mobilitet i arbeidsmarkedet i regionen. Flere kommuner (spesielt Rennebu, Meldal, Holtålen, Midtre-Gauldal og Selbu) så at en betydelig andel av kommunens arbeidsføre hadde arbeidssted i andre kommuner, mens Oppdal og Røros utmerket seg også her med relativt få utpendlende sysselsatte (Strategigruppen 2003, s 20). At kommunenes sysselsatte pendler ut av kommunen for å jobbe betyr ikke nødvendigvis all verden hva angår kommuneøkonomi og velferdstilbud, men det vil utvilsomt svekke den ryggraden av næringsvirksomhet som alle ”bærekraftige” kommuner gjerne vil ha.

Skape lyst og tro på positiv utvikling i regionen

Vi trenger å forme Innlandets profil mer positivt enn den kanskje framstår i dag. Det er behov for synliggjøring og markedsføring av våre kvaliteter eksternt i forhold til enkeltpersoner, familier og bedrifter som vurderer Innlandet som lokaliseringssted. Vi har også behov for å arbeide med internmarkedsføringen av våre egne steder (Strategigruppen 2003, s 8)

I tillegg til en tilrettelegging for nye arbeidsplasser i Blilystregionen ville man fremme positive kvaliteter som lyst, trivsel, livsmiljø og lokalt initiativ. Dette skulle medvirke til et rikt fritids- og kulturtilbud i regionen, noe som skulle sikre at befolkningen i regionen skulle bli boende, samtidig som det skulle bli lettere å trekke til seg tilflyttere. Stoltheten over sitt eget nærmiljø skulle stimuleres hos lokalbefolkningen gjennom å skape de gode bildene.

Felles utfordringer for framtidig utvikling

I 2002-2003 presenterte man følgende beskrivelse av utfordringene i Innlandet – det vi i evalueringsmetodikken kaller ”problemdimensjoner”:

- *Befolkningsutviklingen har gått i negativ retning det siste tiåret. Med unntak av Røros og Oppdal har innlandsregionen større fraflytting enn tilflytting. Store fødselsunderskudd bidrar sterkt til den negative netto befolkningsendringen.*
- *Utdanningsnivået i innlandet er forholdsvis lavt sett i forhold til fylket og landet forøvrig.*
- *Et sterkt landbruksavhengig næringsliv i regionen, spesielt i enkelte av kommunen.*
- *Et omstillingsdyktig næringsliv og en levende region behøver gründere.*
- *Et ønske om å videreutvikle KIFT-næringen innebærer behov for en bedre tilrettelegging for å rekruttere personer med høyere utdanning.*
- *Forutsetninger for å gjennomføre flere høgskolestudier i regionen er tilstede, men trenger å utvikles for å tilfredsstillere kravene som stilles.*
- *Arbeidsmarkedene er ikke avgrenset til de enkelte kommunene, men må betraktes som felles for større områder.*

(Strategigruppen 2003, s 21)

Det var disse problemene en ble enige om at Innlandsprogrammet skulle løse, og i løpet av 2003 ble tiltaket Blilyst iverksatt. Her kom man tidlig inn på en

lystfilosofi, og programområdene innefor samarbeidet ble gjennom sine navn (Matlyst, Arbeidslyst, Lærelyst, Skaperlyst og Samarbeidslyst) direkte koblet til det overordnede lystprinsippet. I det følgende vil vi presentere det som vi oppfatter som logikken og argumentasjonen bak valget av akkurat disse satsingsområdene for å oppnå de allerede skisserte hovedmålsettingene.

Programområdene - målsettinger

Matlyst

Det er av avgjørende betydning for landbrukets framtid i regionen at det settes inn en innsats for å få til en styrt omstillingsprosess nå. Dagens system og økonomi i landbruket tillater ikke nødvendig fornyelse av produksjonsmateriell (Strategigruppen 2003, s 23)

Målsettingen med Matlyst var i 2003 (ifølge Innlandsprogrammet og bestilling til programstyret 2003) å bidra til å rasjonalisere og effektivisere volumproduksjonen i landbruket, samt bidra til kreativ utvikling av ressursene i landbruket gjennom å

- utvikling av det enkelte gårdsbruk, bl.a. gjennomføre strategiprogrammet "Bygdekompasset"
- stimulere utviklingsprogrammer knyttet til skogbruk, utmarksnæring og reindrift
- gjennomføre forsøk, f.eks. knyttet til avtalemidler, regelverk og nisjeproduksjon.

Bestillingene fra 2004, 2005 og 2006 viser at de to første satsingsområdene har bestått gjennom hele programperioden, mens "forberedelser og gjennomføring av forsøk" ble tonet ned fra 2005. I bestillingen for 2005/2006 har man blitt mer konkrete, og spesifisert ønskete resultater i form av såkalte "operative mål." Her kan vi bl.a. se at Samarbeidslyst ønsker 4 enkeltprosjekter i alle kommunene, intensivkurs i Bygdekompasset, medfinansiering av en rekke investeringsprosjekt, samt en opprettholdelse eller økning av melkeproduksjon kjøttproduksjon og avvirkning i skog. I tillegg til å støtte opp under omlegging av volumproduksjon i regionen vil man også stimulere til spesialproduksjon og småskala matproduksjon.

Arbeidslyst

En overveiende del av KIFT-bedriftene er lokalisert i sentrale strøk. Det er viktig å bidra til at distriktene og Innlandet får en økt andel av veksten i disse delene av næringslivet (Strategigruppen 2003, s 27)

De generelle mål har ligget fast gjennom hele programperioden. Blilysts programstyre skal ifølge bestillingen for 2003 levere:

- Regionale utviklingsarenaer (næringshager og innovasjonssentre) på Oppdal og Røros
- Videreutvikling av KIFT-bedrifter i regionen.
- Etablere bredbånd i hele regionen

Næringshager og bredbåndsdekning ble tidlig gjennomført, men det kan tyde på som om KIFT-satsingen har vært tyngre å få til ettersom det i bestillingen for 2005/2006 sies at programstyret kun skal *forberede, behovsprøve og evt iverksette nytt kompetanseprogram for KIFT-bedrifter i regionen*. De operative mål som ble spesifisert i bestillingen til 2005/2006 sier ellers at man skal gi utviklingsstøtte til minst 10 bedrifter i regionen, gjennomføre seminarer med tanke på utvikling av næringshagene i regionen, ha næringshagelokaler i minst tre andre kommuner (enn Oppdal og Røros), gjennom næringshagene ha minst 20 KIFT-bedrifter, opplæringstilbud til interesserte KIFT-bedrifter, ferdigstillelse av bredbånd i alle kommuner.

Lærelyst

Forklaringene på den lave andelen personer med høyere utdanning er trolig flere. Mangelen på arbeidsplasser for høyt utdannede er en viktig hindring for mange som ønsker å flytte tilbake. Det er dessuten et velkjent fenomen at en stor del ungdom som forlater distriktene for å utdanne seg, tilegner seg det urbane livet, og ønsker ikke å vende tilbake etter endt utdanning. På denne måten "taper" distriktene en stor del av den høyt utdannede andelen personer til byene, og dermed verdifull kompetanse. En annen forklaring på at regionen har et så lavt antall høyt utdannede kan skyldes få muligheter til å utdanne seg mens man blir boende på hjemstedet (Strategigruppen 2003, s 14)

Mål med Lærelyst i var i 2003 å etablere en koordinator-/tilretteleggerfunksjon for fagtilbud, gi frie midler til forprosjekter for å finne relevante utdanningsløp og etablere et fond for igangsetting og tilrettelegging av læresteder og studier. Koordinatorstillingen ble tidlig lagt til Røros Ressurs, og de første konkrete

tiltakene ble iverksatt i forhold til ”behovsprøvde desentrale høgskoletilbud” (Bestilling til programstyret for 2004). I 2005 ble målsettingen med Lærelyst spesifisert til at ”regionen skal bli en foregangsregion for fleksible desentraliserte studietilbud.” De operative mål sa at man i 2005 bl.a. at alle kommuner skulle bruke nettverket av studiesentra, gjennomføre minst ett studium ved hvert senter, samt gjennomføre forprosjekt på nye studietilbud sammen med HiST. Innen utgangen av 2006 skal Lærelyst ha bidratt til å få etablert et selvgående nettverk for desentralisert høgskoleutdanning i alle kommunene, utvikle en modell for finansiering og organisering av desentraliserte høgskoletilbud, samt igangsette minst 10 studium med minst 20 studenter på hvert tilbud (Bestilling til programstyret for 2005/2006)

Skaperlyst

Gründerkultur innebærer at det er like naturlig å etablere egen virksomhet som å gå inn i ansettelsesforhold, og handler mye om holdninger hos den enkelte, men også i lokalsamfunnet rundt. Gründere trenger sosial kompetanse, vågemot, gode ideer, kjennskap til lokale ressurser samt metode- og fagkompetanse til å sette ideer ut i livet. Slike egenskaper er det viktig at skolen utvikler hos den enkelte (Strategigruppen 2003, s 32)

Ambisjonene med Skaperlyst var i 2003 å få til en satsing på entreprenørskap i skolen, etablere et ungdomsfond (kalt tiltakslyst), samt motivere ungdom til medvirkning i egen kommune, der barn og unge blir hørt gjennom ungdomsråd eller ”barnas kommunestyre”. Programstyret ble bedt om å forberede en bred satsing på entreprenørskap i alle kommunene, etablere retningslinjer og et programstyre for ungdomsfondet ”Tiltakslyst”, samt etablere et møtested for ungdomsrådene i kommunene (Bestilling til programstyret for 2003). Disse tre hovedpilarene innenfor Skaperlyst har ligget fast gjennom hele programperioden, men målsettingene ble mer spesifikt uttrykt gjennom de operative mål som ble satt i bestillingen for 2005/2006. Her ble det blant annet vektlagt at entreprenørskap skal være innarbeidet i alle ungdomsskoler og videregående skoler i regionen, Skaperlyst skal ha bevilget støtte til minst 60 ungdomsprosjekter i 2005, samt at alle kommuner skal ha et velfungerende ungdomsråd.

Bolyst

Innlandet må tiltrekke seg folk med høy og relevant kompetanse for fortsatt å være en region med høy verdiskaping og høy livskvalitet. En satsing som skal fremme dette må bygge på en forståelse for hele familiens behov. Innlandet bør gjøres mer kjent og attraktiv ved å videreutvikle bo- og livskvaliteter som regionen har og som ikke finnes i mer urbane strøk (Strategigruppen 2003, s 35)

For å oppnå en slik målsetting valgte man i 2003 satsing på tre hovedområder. Iverksetting av et *profilprogram* skulle gi et godt fundament for å skape ”gode bilder” av regionen. Synliggjøring av regionens kvaliteter skulle skape interesse blant potensielle *tilflyttere*. En *kultursatsing* skulle stimulere attraktivitet og bolyst for regionens innbyggere (Bestilling til programstyret for 2003). Viser noen justeringer i bestillingen for 2004 i form av satsing på økt bruk av den da nyetablerte ”Ambassaden”, mer ressursbruk for å gi et innhold til en internettportal, samt en overgang fra et formelt ”kultursamarbeid” til ”frie midler” til ulike kulturprosjekter i regionen. Sistnevnte justering gjøres fordi man så et behov for å støtte opp under det lokale initiativ, heller enn å etablere en egen formell struktur. For 2005/2006 ser det ut til å være få endringer i hovedinnretningen på Bolyst, og de operative målene legger vekt på gjennomføring av tilflyttingskampanjer, oppstart av pilotprosjekt for internasjonal tilflytting, samt ha en velfungerende vertskapsfunksjon i alle kommuner.

- *Viktig å ha penger til overs som jeg kan bruke – ikke på materialistiske ting.*
- *Å ha det romslig, å ha en fri jobb – ikke bli bundet, og kan jobbe flere steder, derfor tatt en ganske stueren utdanning; jus og sosialantropologi.*
- *Mine venner er min familie, når man har barn er man mye mer sammen med barna sine, men kan ikke forlate vennene mine (hvis jeg ikke får barn)*
- *Minst en av oss må ha en jobb, flytte på en plass der vi har stort nedslagsfelt for å søke, kommunikasjon viktig – god veg og et bredbånd er et must.*
- *Grei avstand til tettsted eller by. Liker av og til å gå litt rundt og kikke i vindua, blir ensomt i lengda å bo ensomt oppi dalen.*
- *Å kunne gå – nærhet til alt. Det blir jo by da. Umiddelbar nærhet til varierte tilbud – kulturelle og velferds.*
- *Ganske tydelig at dere alle flytter etter kulturtilbudet*
- *Mulighet til å kunne gå og se en klassisk konsert feks, det kan man her.*

Fokusgruppe med studenter i Trondheim forespurt om hva som var viktig den dagen de er ferdige som studenter.

Samarbeidslyst

Innlandet har ikke tatt ut potensialet for samarbeid om intern prosjektgjennomføring og om eksternt interessepolitikk. Dette har gjort at vi i for liten grad har evnet å drive effektiv regional utvikling i samspill (...) Innlandskommunene opplever at vi for ofte taper den politiske kampen, spesielt når det kommer til innpass på statsbudsjettet. Vi erkjenner at vi både har behov for å samarbeide bedre kommunevis for større effekt av satsinger, og vi må utvikle langt bedre strategier for å påvirke eksternt gitte rammebetingelser for Innlandet. Vi må sikre effektivt inngrep med nasjonale beslutningsprosesser (Strategigruppen 2003, s 8, 37-38).

Begrepet Samarbeidslyst fyller to formål. Det er navnet på grupperingen av eiere i programmet (innlandskommunene, STFK og FMST) som skal komme med strategiske vurderinger og bestillinger til Blilysts programstyre. Samarbeidslyst skal i tillegg være en strategi der kommunene og eierne på regionalt nivå skal samarbeide for å fremme interessepolitiske saker der en kan stille med en samlet stemme overfor pågående prosesser i regionen og overfor nasjonale myndigheter.

Er den valgte utviklingsstrategien Blilyst en god bestilling fra eierne?

Blilyst er en bred tilnærming, der man søker å oppnå resultater på hovedmålsettingene bosetting og næringsutvikling gjennom seks programområder med tildels svært ulik innretning og målsetting. Var dette en rimelig tilnærming når Strategigruppen skulle sette tankene fra Rørossamlingen og dokumentet ”Utviklingsprogram for Innlandet I Sør-Trøndelag” ut i livet?

Forholdet mellom næringstiltak og kulturtiltak har vært gjenstand for diskusjon hos de impliserte parter. Våre intervjuobjekter har blitt spurt om de oppfattet Blilyst som et kulturtiltak eller et næringstiltak. Langt de fleste uttaler at de ved oppstart så på Blilyst som en blanding av de to, og at dette trolig var helt riktig innretning på programmet. I slike utviklingsprogrammer blir det lett et fokus på befolkningsstatistikk og arbeidsplasser, der de fleste argumenterer for en logikk der det er arbeidsplasser som er det essensielle for å trekke folk til en kommune eller region. Programstyret og prosjektledelsen ser ut til å ha argumentert for en tyngre kultursatsing enn det som trolig ville ha blitt resultatet i et tradisjonelt organisert samarbeid mellom kommuner og fylkeskommune. Det

er interessant å merke seg at det i all hovedsak er næringsssjefer eller næringskonsulenter som har fylt postene som ”kommunale kontaktpersoner” i de fleste kommunene. Det kan i alle fall tyde på at kommunene har lagt vekt på nærings siden av Blilystsatsingen. Programstyret og prosjektledelsen drev prosessen med å utvikle et profilprogram der ”lyst-prinsippet” ble et fundament for arbeidet i programmet. Man skal i dette arbeidet stimulere alle innbyggers og potensielle tilflytters lyst til å bo, leve og jobbe i Blilystregionen. Denne innretningen var ifølge våre intervjuer uvant for mange av eierne av programmet, og prosessen med å spre denne merkevaren til kommunal ledelse, kommunale kontakter, fylkeskommunal administrasjon, fylkespolitikere og Fylkesmannen tok noe tid.

Målgruppen for programmet var segmentene ungdom og unge nyetablert, altså personer mellom 10 og 40 år. Som enten bodde i regionen eller som kunne tenke seg å etablere seg i en av deltakerkommunene. I programmets oppstartsfase jobbet man målrettet mot de deler av befolkningen som var lettest mottakelige for budskapet som Blilyst skulle kommunisere. Dette førte til at ressurspersoner og synlige grupperinger i lokalsamfunnene – eller kun ”*de som hadde lyst*”, ble oppsøkt og forespurt om de ville iverksette tiltak som kunne støttes av Blilyst. Dette var nok en fornuftig vurdering, i og med at man lettest vil kunne engasjere blant disse grupperingene, og man kan forvente at budskapet om Blilyst vil spres etter ”snøballmetoden” dersom en får overbevist disse. Utover i programmets levetid ser det ut til at en har satsset på et mer generelt profileringsarbeid mot alle innbyggerne i regionen (delvis også Trondheim/Sør-Trøndelag) gjennom utsendelse av kalender og tilflyttingskampanjer. Dette var nok også en fornuftig vurdering ettersom en holdningsendring i denne regionen krever interesse og deltakelse fra brede lag av befolkningen.

Man la opp til en utradisjonell organisering, styring og administrasjon av programmet. Eiergruppen (Samarbeidslyst) skulle gi årlige bestillinger til et programstyre (med overvekt av næringslivskompetanse) som skulle vurdere enkeltsaker og større satsinger. Den daglige driften av programmet skulle gjennomføres av en begrenset prosjektledelse som skulle ha tett kontakt med alle parter i programmet. Et arbeidsutvalg ble også nedsatt for å lette kontakten mellom de ulike organene i programmet. Man la opp til en ”*meget effektiv administrering av programmet, slik at de fleste tiltakene kommer aktiviteter i Innlandet direkte til gode*” (Strategigruppen 2003, s 45). Man skulle benytte fylkeskommunens rutiner på prosjektstøtte, budsjettering og revisjon, og Sør-

Trøndelag fylkeskommune stilte stillingsressurser til rådighet for dette formålet. Mye av dette arbeidet ble etter hvert innlemmet prosjektledelsens arbeid.

Grensedragningen mellom Samarbeidslyst og programstyret ser ut til å ha ligget relativt fast gjennom programmets levetid. Samarbeidslyst har drevet strategiske vurderinger, og kommet med årlige bestillinger/justeringer til programstyret. Programstyret har i all hovedsak forholdt seg til å vurdere enkeltsaker og større satsinger. Programstyret har ved enkelte anledninger gjort prioriteringer innenfor og mellom programområdene i programmet, men dette har vært i forståelse med mandatet fra eiergruppen Samarbeidslyst. Man kunne kanskje forvente at en slik ansvarsfordeling ville være vanskelig å overholde, i og med at kommunal ledelse (ordførere og rådmenn) ville være tilbøyelige til å gå inn i behandlingen av enkeltsaker, mens et programstyre med kompetente og samfunnsinteresserte medlemmer ville ta del i de overordnede strategiske vurderingene i eiergruppen. Dette ser ikke ut til å ha vært noe stort problem, og våre informanter (fra begge organer) uttrykker at grensedragningen tidlig ble klarlagt og deretter har ligget fast.

Blilyst er et økonomisk spleiselag mellom Sør-Trøndelag fylkeskommune med 9-10 millioner per år, 8 kommuner som samlet har bidratt med 4-5 millioner kroner per år og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag med ca 2 millioner kroner per år. I tillegg kommer arbeidstidsutgifter for sekretariatsfunksjonen som STFK har fylt og de kommunale kontaktpersonene i de ulike kommunene. Fylkeskommunen er en tung økonomisk bidragsyter, men man kan merke seg at det er relativt tung overvekt av kommunale representanter i eiergruppa Samarbeidslyst og mange informanter ser på Blilyst som et *”program eid og styrt av kommunene”*. Selv om det ikke er noen avstemmingsregler i eiergruppens møter som påvirkes av den tunge kommunale deltakelsen er kan det likevel sees som et symbolsk poeng at fylkeskommunen ikke er representert med flere enn to politikere (samt fylkesordfører).

Strategien Blilyst ser ut til å ha kommet ut av et grundig forarbeid der det har vært tett samarbeid mellom fylkeskommunen og de 8 opprinnelige kommunene. Gjennom mye kontakt (spesielt på administrativt nivå) kom man frem til satsingsområder som måtte inkluderes for å gi tyngde til programmet, og for å kunne nå de overordnede målsettinger om stabile befolkningstall, tilrettelegging for næringsetableringer samt skape lyst og tro på utviklingen i regionen. Basert på småkommuneaksjonen, samlingen på Røros og strategidokumentet *”Utviklingsprogram for Innlandet I Sør-Trøndelag”* kom

man frem til en organisering av arbeidet i Innlandet som langt de fleste mener var god. Det tok noe tid før alle eiere av programmet så betydningen av partnerskapstankegangen (samarbeid offentlig finansiering og næringslivskompetanse) og ”lystprinsippet”. Det kan nok innvendes mot bruken av partnerskapsbegrepet at det normalt sett fordrer økonomiske bidrag fra både offentlige og private interesser. I Blilyst stiller ulike offentlige organer med økonomiske midler, mens næringslivet ”kun” stiller med kompetanse i programstyret. Programmet er således ikke et partnerskap i sin reneste form. Våre informanter uttaler likevel at det var de riktige hovedmålsettingene som ble adressert, de riktige programområdene som ble valgt ut, og at det var den riktige organiseringen som ble etablert. Hovedinnvendingene går på om en har gått ut for bredt, altså om en burde ha benyttet de tross alt begrensede midlene til mer spesifikke satsinger. Enkelte informanter uttaler nå at en ved en eventuell videreføring av programmet fra 2007 og fremover bør vurdere mer spesifikke satsing på arbeidsplasser og næringsutvikling. I det store og hele synes det som om blilyststrategiene er i rimelig harmoni med det som ble lagt vekt på av deltakerne i våre fokusgrupper: skaffe jobb, skape dynamikk og skape en positiv vilje i bygdene. Å skape spirit og positivitet er tydeligvis viktig for disse deltakerne. Det betyr at her treffer blilyst med sin lyst-filosofi. Gruppeflytting tilbake til hjembygda er noe som kan synes nødvendig for å sikre at det blir et visst innflyttermiljø. Dette understreker også hvor viktig det er for en bygd å jobbe med å ønske tilflyttere velkommen og integrere dem – også i tida etter at de er kommet. Målrettet direkte kontakt med utflyttede enkeltpersoner synes å være en effektiv måte å rekruttere tilflyttere på – i det minste hvis hjembygda har noe å tilby, særlig muligheter for jobb.

Vår vurdering er at eierne av dette programmet valgte en riktig strategi i 2003, basert på den forskningen presentert på side 8-10 og våre fokusgrupper, som viser at jobb er det essensielle når vi velger bosted, men som samtidig viser at kulturtilbud, røtter og livsmiljø også er en del av totalpakke. Man satte seg ambisiøse hovedmålsettinger, og en kunne nok ikke forvente at et avgrenset program skulle oppnå målene som påvirkes av langt tyngre samfunnsprosesser enn de 15 millioner kronene som Blilyst hadde å rutte med. Programmet fikk en bred innretning mer svært varierte programområder. Det er krevende å følge så spredte satsinger for en begrenset prosjektledelse, samtidig som det også blir vanskelig å rekruttere kompetanse til prosjektledelsen som har bred nok bakgrunn og kompetanse til å forvalte denne bredden. Kombinasjonen mellom

næringstiltak, kulturtiltak og satsinger i forhold til trivsel og livsmiljø treffer svært godt med den forskningen som ble presentert i forrige kapittel.

GJENNOMFØRINGEN AV VALGTE STRATEGIER

Hovedmålsettinger og programområder – når man målene?

Bosetting

Vi ser av tabell 1 at de åtte opprinnelige Blilystkommunene sett under ett har opplevd en befolkningsnedgang på 107 personer for perioden 2003-2006⁴. Dette medfører en prosentvis nedgang på 0,3 prosent. Sammenlignet med tilsvarende tall for den foregående treårsperioden ser vi at utviklingen for regionen som en helhet er negativ, ettersom de samme 8 kommunene da opplevde en samlet befolkningsøkning på 158 personer. Vi ser at det er store forskjeller mellom kommunene. Blilystprogrammet her gjentatte ganger (bl.a. i bestilling til programstyret for 2005/2006) satt seg som mål å oppnå positiv befolkningsutvikling i samtlige deltakerkommuner. Her ser vi at kommunene Midtre-Gauldal, Oppdal og Røros har opplevd en positiv befolkningsutvikling i treårsperioden 2003-2006, mens de andre kommunene har sett en total nedgang i befolkningstall i samme periode. I treårsperioden forut for etablering av Blilyst hadde også Selbu og Meldal positiv befolkningsutvikling, mens pilen altså nå peker nedover for disse to kommunene.

---

⁴ Fra 1.januar 2003 til 1.januar 2006

Tabell 1: Befolkningsutvikling i Blilystkommunene, 2000, 2003 og 2006.

Kommune\år	Befolkningstall i antall personer			Endring i prosent, treårsperioder	
	2000	2003	2006	2000-2003 i %	2003-2006 i %
Holtålen	2239	2177	2087	- 2,8	- 4,1
Meldal	3991	3994	3903	+ 0,1	- 2,3
Midtre-Gauldal	5779	5824	5873	+ 0,8	+ 0,8
Oppdal	6288	6441	6499	+ 2,4	+ 0,9
Rennebu	2700	2660	2653	- 1,5	- 0,3
Røros	5545	5599	5639	+ 1,0	+ 0,7
Selbu	3926	3973	3940	+ 1,2	- 0,8
Tydal	949	907	874	- 4,4	- 3,6
Blilyst 8	31417	31575	31468	+ 0,5	- 0,3
Rindal	2138	2115	2088	- 1,1	- 1,3
Os	2148	2134	2075	- 0,7	- 2,8
Blilyst 10	35703	35824	35631	+ 0,3	- 0,5
Trondheim	148859	152699	158613	+ 2,6	+ 3,9
Sør-Trøndelag	262852	268188	275403	+ 2,0	+ 2,7
Norge	4 478 497	4 552 252	4 640 219	+ 1,6	+ 1,9

Alle tall hentet fra SSB

Se også vedlegg 1

Betyr dette at Blilystsatsingen er mislykket på sin første hovedmålsetting? Det vil nok være en forhastet vurdering ut av dette materialet. Vi ser at det har skjedd en intern sentralisering i Blilystregionen i og med at det er de store regionsentrene som beholder sin befolkning, mens det er de små og pressede utkantkommunene som mister innbyggere. Hvilken utvikling kan man så forvente i en slik region? Vi har valgt å se på tilsvarende utvikling i tre andre regioner; Nord-Østerdal, Nord-Gudbrandsdal og Indre Namdal. Disse er valgt ut fordi de er relativt lik Blilystregionen hva angår næringsstruktur og historisk utvikling. Ser vi på tallene fra disse regionene ser vi av tabell 2 at den prosentvise nedgangen i befolkningstall ikke er særegen for Blilystregionen.

Tabell 2: Befolkningsutvikling i fire innlandsregioner, 2000, 2003 og 2006.

Region	Innbyggere i regionen			%vis endring i treårsperiode	
	2000	2003	2006	2000-2003 i %	2003-2006 i %
Blilyst 8	31417	31575	31468	+ 0,5	- 0,3
Blilyst 10	35703	35824	35631	+ 0,3	- 0,5
Nord-Østerdal	18365	17998	17613	- 2,0	- 2,1
Nord-Gudbrandsdal	20198	19885	19678	- 1,5	- 1,0
Indre Namdal	7049	6870	6661	- 2,5	- 3,0

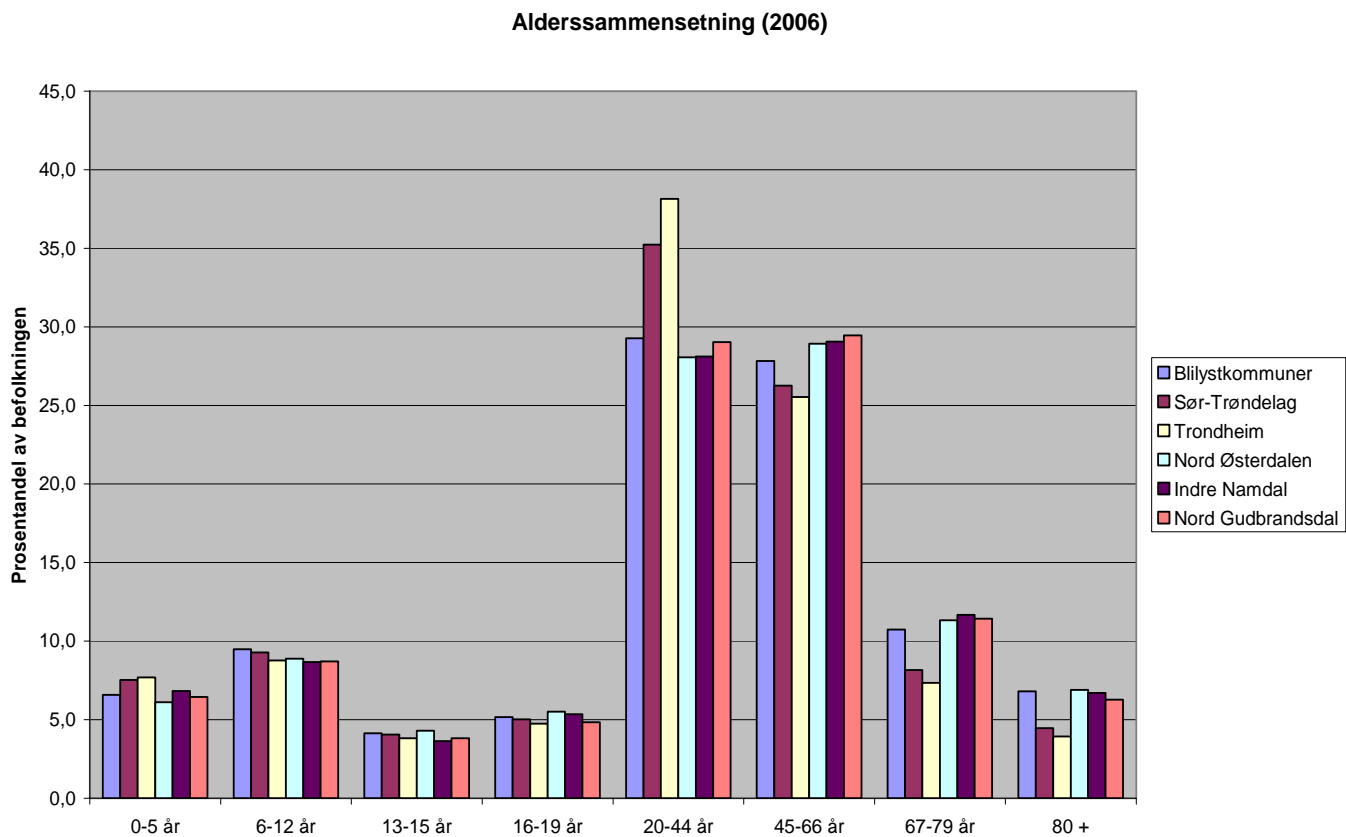
Alle tall hentet fra SSB

Se også vedlegg 1

Alle fire regioner har opplevd befolkningsnedgang de siste 3 år, men nedgangen er minst markert i Blilystregionen. Med andre ord, denne regionen har klart seg best av den gruppen av regioner vi har valgt å sammenligne med. De tre andre regionene har opplevd befolkningsnedgang i periodene både før og etter 2003, og verst stilt er Indre Namdal. Kan man med noen tyngde hevde at utviklingen de tre siste år kan tilskrives Blilyst? Blilyst har forvaltet ca 15 mill kroner årlig, og sett i forhold til ordinære kommunale, regionale og nasjonale virkemidler blir dette for småpenger å regne. Det likevel konkluderes med at Blilyst har bidratt til å opprettholde en bedre folketallsutvikling i deltakerkommunene, enn hva tilfellet er i andre distriktskommuner det er naturlig å sammenligne seg med.

Ser vi på alderssammensetningen for 2006 finner vi at Blilystregionen har tilnærmet lik demografisk sammensetning som de andre innlandsregionene. Distriktene er preget av mange eldre innbyggere og har samtidig færre innbyggere i aldersgruppen 20-44 år enn byer som eksempelvis Trondheim. Det er dette siste segmentet av befolkningen man har et uttalt mål om å trekke til Blilystkommunene. Vi har også sett på tall fra 2001, og det er ubetydelige endringer i alderssammensetning i de fire regionene. Vi kan derfor ikke med noen form for sikkerhet si at Blilyst har påvirket alderssammensetningen i innlandet i Sør-Trøndelag.

Figur 2: Alderssammensetning i fire innlandsregioner, Sør-Trøndelag og Trondheim, 2006

Kilde: SSB

Næringsutvikling

Vi har innhentet tall på etableringsfrekvens i de fire regionene fra Brønnøysundregistrene. Vi ser at det var en markant nedgang i etableringer i Blilystkommunene fra 2001 til 2003. For de åtte opprinnelige deltakerkommunene ser vi at man hadde en nedgang på 13,3% i etableringsfrekvensen i perioden forut for Blilysts oppstart. Fra 2003 til 2005 har man opplevd en merkbar økning i etableringer, fra 124 i 2003 til 183 i 2005. Det utgjør en økning på hele 47,6%. Betyr dette at Blilyst har lykket med sin satsing på å snu denne trenden ved å tilrettelegge for næringsutvikling?

Tabell 3: Antall etableringer i 2001, 2003, 2005 og %-vis endring totalt for Blilystkommunene.

	2001	2003	2005	Endr 2001-2003	Endr 2003-2005 i %
Holtålen	8	3	11		
Meldal	14	10	15		
Midtre-Gauldal	36	22	39		
Oppdal	37	33	47		
Rennebu	12	11	10		
Rørros	27	27	36		
Selbu	5	12	17		
Tydal	4	6	8		
Blilyst 8	143	124	183	- 13,3 %	+ 47,6 %
Rindal	8	9	6		
Os	10	7	22		
Blilyst 10	161	140	211	- 13,0 %	+ 50,1 %
Trondheim	781	779	1213	- 0,3 %	+ 55,8 %

Kilde: Brønnøysundregistrene (nyregistrerte foretak i foretaksregisteret for årene 2001, 2003 og 2005. Nyetableringer er sårbare i sin oppstartsfase, og disse tallene sier ikke noe om de registrerte foretakene eksisterer i dag)

Tar vi et sideblikk til de andre regionene finner vi at de ikke har opplevd den samme økningen i etableringsfrekvens fra 2003 til 2005. Hva betyr dette? Har de tre andre regionene tatt del i et tidlig oppsving i generell økonomisk utvikling, noe som Blilystregionene har opplevd på et senere stadium? Tallene tyder i alle fall på at Blilystregionen har forbedret sin posisjon i forhold til sammenlignbare innlandsregioner og har snudd utviklingen til en positiv etableringstrend.

Tabell 4: Antall etableringer i 2001, 2003, 2005 og %-vis endring totalt for Blilystkommunene og tre andre regioner

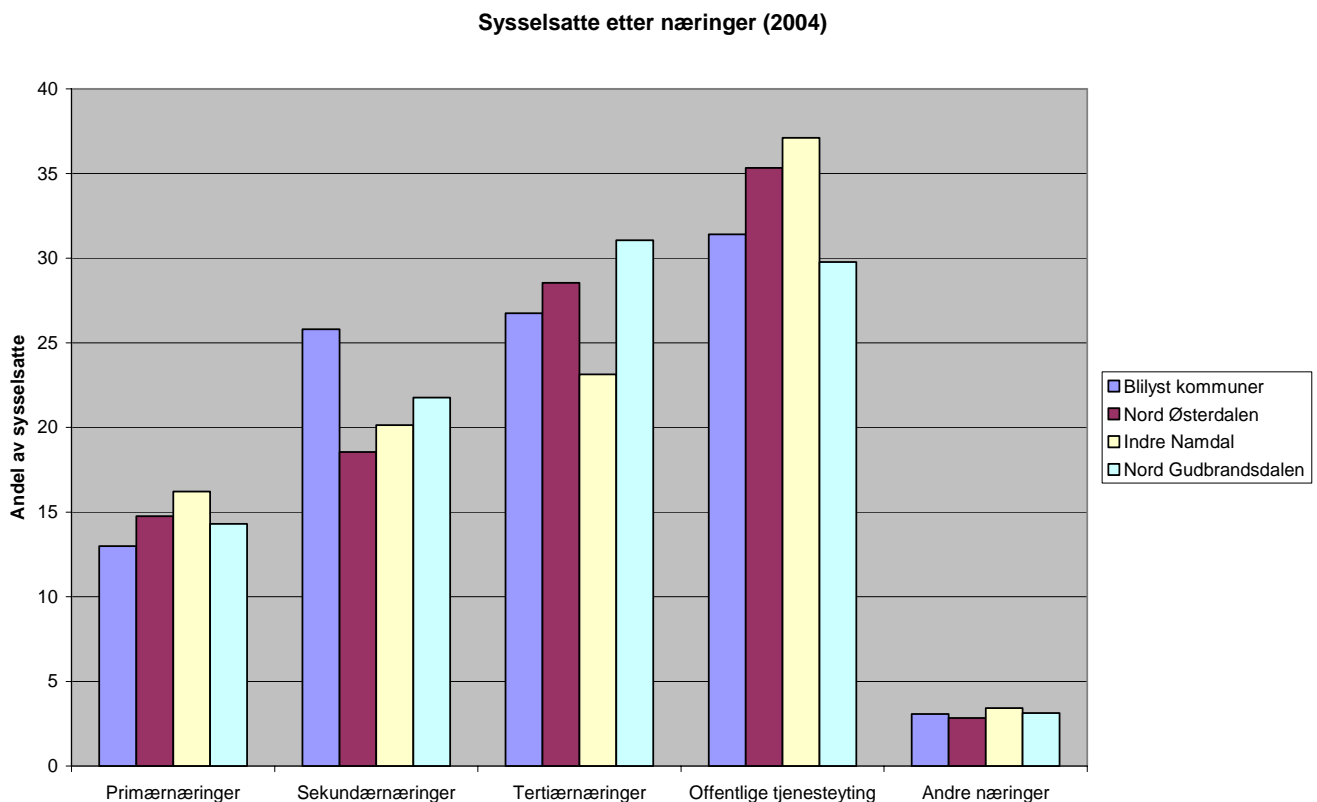
	2001	2003	2005	Endring 2001-2003	Endring 2003-2005
Blilyst 8	143	124	183	- 13,3 %	+ 47,6 %
Blilyst 10	161	140	211	- 13,0 %	+ 50,1 %
Nord-Østerdal	78	81	83	+ 2,6 %	+ 2,5 %
Nord-Gudbrandsdalen	102	101	114	- 1,0 %	+ 12,9 %
Indre Namdal	31	36	32	+ 16,1 %	- 11,1 %

Kilde: Brønnøysundregistrene.

Se også vedlegg 2 for etableringstall for kommunene i de andre regionene.

I tillegg til å tilrettelegge for nyetableringer gjennom infrastruktur og gründertankegang skal Blilyst bidra til å skape nye arbeidsplasser innen kompetanseintensive næringer, bidra til å opprettholde landbruket, samt heve det generelle utdanningsnivået. Ser vi endringer i næringsstrukturen i Blilyst som en følge av Blilyst? Blilystkommunene var i 2001 kjennetegnet av en relativt lav

andel innenfor offentlig tjenesteyting og relativt høy andel sysselsatte innenfor industri- og råvarebeholdende næringer (sekundærnæringer). Det ser ikke ut til å være store strukturelle endringer i næringsstrukturen i de fire regionene. Blilystregionen har fremdeles en relativt stor andel sysselsatte i sekundærnæringer sett i forhold til de tre andre regionene, men andelen er stabil. Blilystregionen har lavest andel sysselsatte i primærnæringer sammenlignet med de tre andre regionene, men det ser heller ikke her ut til å være store strukturelle forskyvninger.

Figur 3: Sysselsetting i fire innlandsregioner, 2004

Kilde: SSB

Skape lyst og tro på positiv utvikling i regionen

Etter å ha intervjuet et bredt utvalg av aktører involvert i Blilyst er det åpenbart at det har skjedd en holdningsendring i retning av framtidstro, positivitet og lokal aktivisme. Både politisk og administrativ ledelse i de fleste

deltakerkommuner uttrykker at Blilysts profil, lystbegrep og mulighetsorientering treffer midt i blinken. Ifølge våre informanter oppfattes Blilyst å ha en effektiv struktur, der man får relevante og hurtige svar på potensielle tiltak i regionen. Det ser ut til å ha vært en bevisst strategi fra de operative delene av strukturen (prosjektledelse og programstyre) å bygge en merkevare som skulle "være noe annerledes" enn

- *Mange tilbud kan være lettere tilgjengelig; f.eks. musikkskolen*
- *Alt virker mer lettvint der; p-plass; kø, mindre "farlig", oversikt.*
- *Mer plass for mindre penger*
- *Ungene fryder seg over store områder når vi er på besøk*
- *Bedre tid til hverandre*
- *Omgangsformen er romsligere, mer direkte sosial omgang, samværsform og talemåte mer befriende – vil at ungene mine skal oppleve det/vokse opp slik, miljøene er rausere der jeg kommer fra.*
- *Gjennomsliktig på positiv måte*
- *Mer tid er en stor attraksjon – mer kvalitetstid*
- *Enklere å forholde seg til et nettverk en kjenner – søsken på hjemstedet bruker storbyens kulturliv mer enn vi pga tilgangen på barnevakt.*
- *Å bo billigere gir økonomisk handlingsrom.*
- *Følelse av varme og at vi er velkomne – håper bygdene blir flinke til å lokke oss.*
- *Tomt er viktig – drømmer om å bygge oss hus, da er prisen og tomta og det å få fullt utbytte av naturen viktig.*

Argumenter hos fokusgruppedeltakere i Trondheim når de ble spurt om å beskrive "det fine" med å bo på bygda/på et lite sted.

tradisjonelle utviklingsprogrammer. Mange av våre informanter innrømmer å ha følt en viss skepsis til en slik inngang til programmet i 2003, men langt de fleste uttrykker at de absolutt har blitt mer positive i løpet av programperioden. På generell basis er det nok mer usikkert om den jevne innbygger i deltakerkommunene kjenner Blilyst så godt at vi kan fastslå at "lystprinsippet" har spredt seg til regionene som en helhet, men våre kommunale informanter (ordførere, rådmenn og kommunale kontakter) uttrykker at de mest interesserte aktørgruppene (ungdom, næring og kultur) har tatt lystprinsippet innover seg. Kjennskapsanalysen utført i 2005 viser at respondentene heller assosierer begreper som glede, pågangsmot og stolthet til begrepet "Blilyst", enn selve "lystbegrepet" som kanskje var intensjonen til reklamebyrået, prosjektledelsen og programstyret (Beeliner 2005, s10). Slike holdningsendringer vil ikke nødvendigvis gi seg utslag i befolkningsstatistikk, demografi og etableringsfrekvens i et kort perspektiv (2003-2006), men vil kunne materialisere seg i løpet av 10-20 år.

Programområdene

Matlyst

Innenfor Matlyst-satsingen har man fra 2003-2005 brukt 8,2 mill kroner fordelt på 1,4 mill i 2003, 2,9 mill i 2004 og 3,8 mill i 2005. Dette viser at man har oppjustert programområdet Matlyst gjennom Blilysts levetid, trolig som en følge av at det ble mer rom for slike tiltak etter at tunge satsinger som bredbånd og næringshager var gjennomført. Det relativt lave pengeforbruket i 2003 skyldes tildels at et opprinnelig tilsagn på 1 mill kroner til utvikling av fjernvarmeanlegg på Støren ikke ble utbetalt.

I følge årsrapport 2003 og bestilling for 2004 var det problemer med å få oppslutning om Bygdekompasset. Videre har det ikke lyktes å etablere en prøveordning med delegering av avtalemidler via Jordbruksavtalen, og dette ble nedprioritert fra 2005. Det skjedde ellers en dreining i prioriteringene slik at fra og med 2005 er tiltak som stimulerer utvikling av enkeltbruk prioritert.

Bestilling for 2005 (og 2006):

- Enkelttiltak (Bygdekompass, investeringsprosjekt osv)
- Opprettholde kilo melk
- Øke kjøttproduksjon
- Opprettholde regionens andel
- av reindrift
- Økt avvirkning i skogen

Vi har her begrenset oss til å se nærmere på utviklingen av melkekvoter på kommunenivå, både ut fra at melkeproduksjon står sentralt i blilyst-programmet og at melkeproduksjon er en viktig produksjon innen landbruket.

Tabell 5: Utvikling i melkekvote 1997-2005.

	Liter 2006	Endring i liter 1997 - 2006	Endring i %	Endring i liter 2003 - 2006	Endring i %
Tydal	2 320 773	129 968	5,9 %	117 908	5,4 %
Holtålen	2 694 841	-1 417 596	-34,5 %	97 106	3,7 %
Selbu	7 545 139	-471 499	-5,9 %	204 325	2,8 %
Meldal	10 440 868	-341 486	-3,2 %	268 242	2,6 %
Rennebu	8 383 862	-216 049	-2,5 %	-68 659	-0,8 %
Røros	5 902 935	-1 034 809	-14,9 %	-72 375	-1,2 %
Midtre Gauldal	12 644 379	-1 707 448	-11,9 %	-233 175	-1,8 %
Oppdal	11 429 813	-958 919	-7,7 %	-611 390	-5,1 %
Sør-Trøndelag	155 869 444	-26 556 069	-14,6 %	-354 018	-0,2 %

Kilde: FMLA Sør-Trøndelag.

I blilyst-perioden 2003-2006 skiller kommunene Tydal, Holtålen, Selbu og Meldal seg ut med en økning i melkekvote. Det betyr at det er kjøpt opp mer melkekvote enn det er solgt, og kan slik sett tolkes som at det er bønder som er villige til å satse for framtida. Dette er trolig spesielt viktig for nettopp disse kommunene, ut fra at de har færre næringsmessige bein å stå på, for eksempel sett i forhold til Oppdal og Røros. Sett under ett for perioden 1997 til 2006 har blilyst-kommunene, med unntak av Holtålen, hatt en relativt bedre utvikling i melkekvote enn øvrige kommuner i Sør-Trøndelag. Med bedre forstås her mindre nedgang i kvote. Holtålen hadde før tusenårsskiftet en kraftig nedgang i kvote, men denne utviklingen er snudd de siste årene. Se vedlegg tre for en nærmere sammenligning med øvrige kommuner i Sør-Trøndelag.

Landbrukssatsingen i Blilyst utgjør en liten andel av de investeringer, tilskudd og støtteordninger som allerede overføres til i primærnæringene i Blilystregionen. Var det da realistisk at man gjennom Matlyst skal kunne opprettholde aktiviteten i området? Ser man på de typer tiltak som har fått støtte er det en betydelig spredning på innretningen. I tillegg til hovedsatsingene på Bygdekompasset, Knoppskyting fra fjord til fjell og SANS på Løkken har 95 enkelttiltak blitt støttet over Matlyst fra 2003-2005. Enkelttiltakene spenner fra tilretteleggende tiltak som planlegging av samdrifter, alternativ bruk av utmarksressurser, kulturtiltak i form av bøker, spel og messer, til kompetansehevede tiltak i form av kursing og temakvelder.

Enkelte stiller spørsmål ved Matlyst på grunnlag av at det er andre, og mer betydelige institusjoner som arbeider med utviklingen av landbruket i Sør-

Trøndelag, og at de begrensede midlene som Matlyst bruker ikke vil kunne ha noen betydelig effekt. En annen innvendig har gått på forholdet mellom tilretteleggende tiltak og ren bedriftsstøtte. Blilyst har ved enkelte tilfeller beveget seg inn på tildels direkte bedriftsstøtte (eks samdriftsetableringer), områder der Innovasjon Norge normalt har sitt domene, og dette har medført ”enkelte runder”. Disse rolleavklaringene ser ut til å ha blitt gjennomført, og såvidt vi har kunnet klarlegge er det nå etablert relativt klare kjøreregler for hva Blilyst skal kunne støtte, og hvilke typer saker de skal sende til andre organer. Og der hvor det er tvil, synes det rutinemessig å være avklarende kontakt mellom Blilyst og Innovasjon Norge.

Programstyret og prosjektledelsen har slik vi kan vurdere gjennomført de bestillinger som har kommet fra Samarbeidslyst. Av de tre opprinnelige målsettingene med landbrukssatsingen Matlyst har man i løpet av programmets levetid prioritert de to første: *utvikling av det enkelte gårdsbruk* og *stimulere utviklingsprogrammer* knyttet til utvalgte næringer. Sett bort fra en treg oppstart av Bygdekompasset har disse to satsingene blitt gjennomført som forventet. Den tredje målsettingen, *gjennomføre forsøk, f.eks. knyttet til avtalemidler*, viste seg etter innledende forsøk i 2003 vanskelig å gjennomføre på grunn av at landbrukspolitikken er sterkt nasjonalt orientert. Denne målsettingen ble tonet ned fra 2004, i en gjensidig forståelse mellom programstyret og Samarbeidslyst. Landbruk er en av de viktigste næringene i mange av Blilystkommunene, og Matlyst sees derfor som en helt riktig satsing med tanke på en fremtidsrettet landbruksstruktur i disse kommunene.

Arbeidslyst

I Blilysts tidlige fase ble forholdsvis store deler av midlene i programmet (bl.a. 50% av totalbudsjett i 2003) brukt på å bygge ut bredbånd i Blilystlandet, samt legge til rette for å etablere næringshager på Røros, Oppdal og i Rennebu. Argumentet for å prioritere disse tunge satsingene var at dette skulle bidra med den infrastrukturen som de andre programområdene deretter kunne dra veksler på. Dette må sies å ha vært en vellykket vurdering, og alle vi har snakket med støtter denne prioriteringen. Innenfor programområdet Arbeidslyst har man bevilget ca 12 mill kroner i perioden 2003-2005, fordelt på 4,9 mill i 2003, 4,1 mill i 2004 og 2,9 mill i 2005. Regionale utviklingssentra har blitt etablert på Røros (i samarbeid med Os og Holtålen), Oppdal og Rennebu. Videre hadde man en målsetting om å etablere næringshagelokaler i 3 andre kommuner. Dette

har så langt kun blitt gjennomført i Rennebu. Man hadde også en ambisjon om å gjennomføre

kompetanseprogram for KIFT-bedrifter, og dette ble gjennomført i 2004. Det ble likevel konkludert i årsrapporten for 2005 at etterspørsel etter dette tilbudet var for lavt. Man uttrykker

derfor et behov for å i større grad jobbe gjennom eventuelle lokale initiativ. Målsettingen om fellestiltak knyttet til en utvikling av KIFT-bedriftene ser således ut til å være tonet ned gjennom programperioden, og næringshagene ventes å fylle dette behovet. Det er utbygd bredbånd i alle kommuner i Innlandet. Vi har ikke undersøkt dekningsgraden i de ulike kommunene, og kan således ikke vurdere hvor stor andel av befolkningen som har tilgang til denne infrastrukturen. Et annet spørsmål er også hvilken betydning bredbånd har for de som får tilgang. Dette har vi ikke vurdert, men registrerer at utbyggingen av bredbånd omtales med stolthet. Denne effekten på selvfølelsen skal ikke undervurderes.

I en evaluering er det et ønske å kartlegge klare effekter av et slikt program, og innenfor Arbeidslyst kan vi på grunnlag av samtaler med ordførere og rådmenn slå fast at Blilyst har hatt tydelig effekt, i og med at initiativet fra Blilyst medførte etablering av bredbånd langt tidligere enn hva som ellers ville ha kunnet vært mulig. Næringshagene har vært gode etableringer for de kommunene der de er lokalisert, og såvidt vi kan se har de vært populære tiltak der allerede etablerte eller nystartede bedrifter har funnet gode kontorplasser og et stimulerende arbeidsmiljø. Næringshagene har likevel krevd betydelige investeringer både gjennom Blilyst og fra de aktuelle kommunene, og hvorvidt en har oppnådd å få ”valuta for pengene” er vanskelig for oss å vurdere. En annen innvending mot disse etableringene har vært at de kun i liten grad ser ut til å appellere til bedrifter og foretak utenfor de kommuner der næringshagene faktisk er lokalisert. De vil nok være naturlig at næringshagene ligger i de kommuner der en allerede har et variert og aktivt næringsliv, men en bør innenfor Blilysttankegangen fremme tilgjengeligheten for bedrifter som ligger i

”Må ha eit arbeidsmiljø – tror ikke på ensom svale i næringshage. Men har tenkt litt mens jeg har sittet her, og hvis mulig pga familiestituasjonen ville jeg kunne bodd på heimlassen og jobba i næringshage og pendla. Men ikke NÅ, fordi pendling tar tid. Men innerst inne har jeg LYST å bo på heimlassen.”

”Trenger ikke kontakt med arbeidsmiljø hver dag, og toget går raskt til byen, men ektefellen synes Trondheim er liten nok by”

Fokusgruppeinformanter om en arbeidsdag bestående av kontorplass i en næringshage kombinert med pendling til Trondheim:

de kommunene som ikke har næringshage. Det burde være mulig å utnytte den bredbåndsutbyggingen som har foregått i disse kommunene til å koble næringslivet i alle Blilystkommunene opp mot de tre allerede etablerte næringshagene. Mye av den kompetansen man trekker til disse næringshagene er kunnskapsintensive (dvs omsetter varer og tjenester i form av informasjon) og vil i stor grad kunne bruke digital kommunikasjon i sin hverdag. Slike bedrifter er i liten grad avhengige av en spesifikk lokalisering, selv om en ikke skal underkjenne behovet for et arbeidsmiljø som næringshager kan representere for bedrifter med få ansatte.

Lærelyst

Innenfor Lærelyst har man i perioden 2003-2005 bevilget i overkant av 2,5 mill kroner, fordelt på 0,4 mill kroner i 2003, 0,520 millioner kroner i 2004 og 1,6 millioner kroner i 2005. Lærelyst hadde som målsetting å etablere et høyskoletilbud i regionen i samarbeid med høyskoler og universiteter. Den tidlige fasen av Lærelyst ble benyttet til å tilsette en person i en koordinatorfunksjon, samt å etablere kontakt mot de miljøer der en skulle hente undervisningskrefter. En slik forberedelsesfase må forventes å ta noe tid, og det speiles i den begrensede ressursbruken i de to første budsjettårene. I motsetning til mange av de andre programområdene i Blilyst kan man nok kun i liten grad forvente umiddelbare effekter i form av synlige endringer på f.eks. SSBs oversikt over utdanningsnivå i ulike kommuner og regioner. Innenfor Lærelyst har man til nå jobbet med å etablere en infrastruktur der relevante studietilbud kan utvikles og gjennomføres.

Lærelyst skal støtte opp under den kompetansehevingen mange kommuner føler at de trenger for å møte fremtiden. Dette arbeidet krever et bredt samarbeid mellom ressursentrene i Blilystregionen, undervisningskrefter ved høyskolene og med interesserte arbeidsgivere/ansatte ute i kommunene. Dette gjør at etableringen av utdanningstilbud ute i kommunene har tatt tid, og en ser derfor ikke mange tydelige effekter av arbeidet så langt. En koordinator for Lærelyst har blitt engasjert gjennom ett av ressursentrene i regionen (Røros). Målsettingen om antall studietilbud og antall studenter ser også til å ha blitt oppfylt ifølge årsrapporten for 2005, men man medgir at aktiviteten er tildels svært varierende mellom kommunene. Enkelte har omtalt Blilyst som et kommunestyrt prosjekt, og en skulle forvente at deltakerkommunene skulle kjenne sin besøkelsestid og benytte dette opplæringstilbudet til å støtte opp under en kompetanseheving av sine ansatte. Dette ville ha gitt en viktig

signaleffekt overfor andre innbyggere i disse kommunene, men antallet studenter tyder på at kommunene foreløpig ikke har utnyttet denne muligheten.

Flere informanter uttrykker at det sannsynligvis ikke burde ha vært satset på å etablere lokaler og studietilbud i hver enkelt kommune, da antallet studenter blir for lite på mange studium til at et godt studiemiljø kan utvikles. Med utbygd bredbånd kan studiene i enda større grad baseres på kommunikasjon mellom lærere/forelesere og studenter via internett, i tillegg til konsentrerte (helge-)samlinger på noen få læresentra. Samkjøring mellom nabokommuner kan vise seg å være en fornuftig tilpasning i denne sammenhengen og det skulle derfor ikke være behov for fysiske lokaliteter i alle kommuner. Dersom studentene sikres tilgang av bredbåndsfasiliteter i eksisterende møterom i kommunenes bygninger (kommunehus, kulturhus, bibliotek o.l) skulle dette være tilstrekkelig for å gjennomføre undervisningsløp for alle innbyggere i Blilystregionen. Hjelpemidler for digital kommunikasjon er tildels godt utbygd i disse kommunene, og Lærelyst er kanskje det programområdet som vil kunne utnytte bredbåndssatsingen i Blilyst på en mest effektiv måte i årene framover.

Skaperlyst

Ungdomssatsingen i Blilyst blir av mange holdt frem som det beste enkeltprogrammet i Blilyst. Når informanter har blitt spurt om hva de oppfatter som kjernen i Blilysttankegangen har entreprenørskap blitt fremhevet av mange. Entreprenørskap appellerer seg til en av kjernemålgruppene i programmet (ungdommen), har et mål om å skape arbeidsplasser (ny næringsutvikling) og vil på lengre sikt sikre bosetting i kommunene (unge nyetablerte skaper seg en jobb i sin hjemkommune). Innenfor Skaperlyst har en fra 2003-2005 innvilget i overkant av 4 mill kroner, fordelt på 0,9 i 2003, 1,4 i 2004 og 1,8 i 2005. På lik linje med Lærelyst må en forvente at det vil ta tid før en ser konkrete resultater av denne satsingen på Blilysts hovedmålsettinger om bosetting og arbeidsplasser. Flere kommunale informanter har uttrykt at entreprenørskapssatsingen i deres kommune har kommet i gang mye raskere gjennom Blilyst, enn hva tilfellet ville ha vært uten – Blilyst har dermed hatt en effekt. Her har man gjennom arbeidet i Blilyst etablert et nettverk med ressurspersoner ute i kommunene, der man over tid kan trekke veksler på de skolene der satsingen ser ut til å gi resultater. Innføringen av en slik nytenkning i skolestrukturen krever en spesiell interesse og innsats fra de som skal dra lasset, og suksess på entreprenørskapsområdet vil i en startfase være personavhengig.

Det ser ut til at man har gått målrettet ut for å finne personressurser ved ungdoms- og videregående skoler i regionen som har vært nytenkende på dette området, for så å justere arbeidet inn mot mer generelle mål om oppstart av entreprenørskapstilbud ved alle skoler mot programmets slutt.

Ungdomsfondet er også en del av Skaperlyst, og her har man gjennom en lang rekke tilsagn på relativt små pengebeløp støttet lokale initiativ blant ungdom i kommunene. I 2005 ble 43 prosjekter innvilget støtte, med en bevilgning på totalt 411 000 kroner. Programstyret uttaler at de heller ønsker en dreining mot større og varige prosjekter, enn støtte til små ”hobbyklubber”, men ser også at tiltak basert på lokalt initiativ kan skape aktiviteter som ungdommen ellers mangler i sin hjemkommune (Årsrapport 2005).

Den tredje hovedstrategien innenfor Skaperlyst var å skape samlingsplasser for kommunenes ungdomsråd, og her kan det se ut som om det har vært tyngre å få til varige arenaer etter at det ble gjennomført en samling tidlig i Skaperlysts programperiode.

Bolyst

De fire forannevnte programområdene har vært relativt direkte rettet mot næringsutvikling, både innen eksisterende næringer, men også med et mål om å legge til rette for nye arbeidsplasser. Det siste ordinære programrådet – Bolyst – er orientert mot de aktiviteter som i hovedsak foregår på fritiden, og i mindre grad rettet mot næringsutvikling og nye arbeidsplasser. Innen Bolyst har det blitt gitt støtte til store og små tiltak som er ment å fremme fritidstilbud, kulturtilbud og livsmiljø ute i kommunene og grendene. Om lag 110 tiltak er støttet innen dette programområdet fra 2003-2005, og det er et bredt spenn i tiltak fra Storåsfestivalen i Meldal, via bygging av skiskytterstadion i Rennebu til vinterfestspill på Røros. I tillegg har større fellestiltak innenfor markedsføring og profilering, samt tilflyttingskampanjer og tilrettelegging for vertskapsfunksjonen i kommunene blitt støttet gjennom dette programområdet. Effekten av disse tiltakene er svært vanskelige å måle, men våre informanter i lokalsamfunnene peker på at disse ”småbeløpene” har vært helt sentrale for å skape blest om Blilyst, og at man med disse midlene har nådd befolkningsgrupper som ikke ville ha sett det som naturlig å søke støtte på midler fra en tung offentlig struktur. I tillegg ble det gjennomført en ”kjennskapsanalyse” (Beeliner 2005) der man ved en spørreundersøkelse kartla kjennskapen til Blilystprogrammet i de deltakende kommunene. Her fant man at

ca 35 % av respondentene ved ”uhjulpen kjennskap” (opplesning av en generell beskrivelse av programmet) kalte programmet for Blilyst. Verdt å merke seg er det at hele 60 % av ungdommene i denne undersøkelsen kjente igjen Blilyst gjennom den generelle beskrivelsen. Selv om vi ikke har noen referansepunkter for å vurdere om dette er en høy score i en slik sammenheng, tyder materialet på at en har lyktes i å treffe en av de viktige målgruppene, nemlig ungdom. Gjentakelse av denne undersøkelsen i relativt nær fremtid vil kunne gi en indikasjon på om Blilyst har påvirket befolkningens syn på sin egen kommune, og om en i perioden etter mars 2005 har nådd flere alderssegmenter.

Mange fremhever at Bolyst har støttet opp under gode identitetsskapende tiltak som engasjerer brede lag av befolkningen, og at programområdet fremmer dugnad og samhold i bygda/kommunen. Selv om Bolystsatsingene skal fremme fritids- og kulturtilbud kan man også her finne indirekte effekter i form av arbeidsplasser på heltids- eller sesongbasis. Utfordringen for disse større satsingene blir å skape varige verdier i form av fritids- og kulturtilbud som blir stående over lengre tid når de gode ideene - ofte drevet frem og fremmet av enkeltpersoner - har blitt etablert som et tilbud til befolkningen. Faren er stor for at dette blir kun ”happeninger” uten varig verdi. Her må man bygge lokale strukturer som til et visst nivå er uavhengige av ildsjelene som jo i de fleste tilfeller vil måtte trekke seg ut etter en viss tid.

Samarbeidslyst

Eiergruppen Samarbeidslyst skulle fylle to funksjoner. Den skulle gi føringer for programstyrets arbeid gjennom årlige bestillinger, og den skulle drive interessepolitisk arbeid opp mot nasjonale myndigheter der man så at kommunene hadde felles utfordringer. De fleste informanter uttrykker at grensesnittet mellom Samarbeidslyst og programstyret har vært tydelig og fornuftig, og at rolleavklaringen mellom strategiarbeidet i Samarbeidslyst og det operative arbeidet i programstyret har vært god. Enkelte uttrykker et ønske om at de to organene i større grad kan møtes, for å utveksle syn på hva som vil være riktige satsinger for Innlandet. Informanter fra Samarbeidslyst uttaler at de gjerne skulle hatt mer innsikt i hvilke vurderinger som gjøres i programstyret, og ser samtidig at programstyret sitter med en uvurderlig kunnskap som kan komme strategiarbeidet i Samarbeidslyst til gode. Ved en eventuell videreføring av Blilyst vil det være ønskelig med felles møter mellom Samarbeidslyst og programstyret, eksempelvis én gang i året, gjerne i forbindelse utarbeidelse av

de årlige bestillingene til programstyret. Ellers uttaler mange at samarbeidsklimaet i eiergruppen har blitt langt bedre gjennom perioden. I oppstarten var det enkelte runder der diskusjonene endte opp i lokaliseringsspørsmål og fordelingspolitikk, mens mange etter hvert ser at man innad i Samarbeidslyst er bedre i stand til å se en positiv utvikling i en nabokommune som et gode for hele Innlandet. Vi kan altså ut fra vårt materiale konkludere med at Samarbeidslyst har vært vellykket som et møtested for eierne av Blilyst.

Situasjonen ser ut til å være noe annen for Samarbeidslysts interessepolitiske arbeid. I mai 2004 kan det ifølge referatet fra møtet i Samarbeidslyst tyde på at en gjorde gode grep for å fordele ansvar innad i Samarbeidslyst gjennom at enkeltdeltakere fikk ansvar for å utrede interessepolitiske saker av interesse for hele regionen. Saker som ble fremhevet her var f.eks. samferdsel, skatteulempen ved pendling, selskapsskatt, innspill til jordbruksoppgjør, konsesjonskraftmidler, forvaltning av verneområder og e-verk som lokale næringsutviklere. Basert på gjennomgang av senere møteterferater og samtaler med de fleste medlemmer i Samarbeidslyst tyder mye på at en i liten grad har lyktes med å komme i havn med konkrete forslag på dette området. Arbeidet har konkret resultert i en felles uttalelse i forhold til bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift, men utover det ser det ut til å være få saker der Samarbeidslyst har klart å enes om en felles uttalelse. Årsakene som oppgis til dette er mange. Noen forklarer dette med at Blilystregionen har få reelle felles utfordringer som fordrer en felles uttalelse fra Samarbeidslyst. Her ser en ofte at to eller tre kommuner i samme dalføre deler interesser knyttet til vei og samferdsel, mens de andre Blilystkommunene i disse sakene ofte vil være en konkurrent om de samme midlene. Andre mener at deltakerne i Samarbeidslyst er presset på tid, og derfor ikke evner å jobbe med interessepolitiske saker. Dette vil alltid være en prioritering, og dersom sakene ansees som viktige nok skulle en klare å finne tid. Innenfor Matlystsatsingen ser en at man ikke har klart å etablere en egen regional landbrukspolitikk der Blilystkommunene blir prøveområde for virkemidler. Dette kan sees i sammenheng med tildels svært ulik landbruksavhengighet og produksjonsstruktur i deltakerkommunene. Atter andre mener at Samarbeidslyst ikke bør drive med strategisk interessepolitikk, og at deres felles interesser gjerne kan fremmes gjennom fylkesnivåets kontakter mot nasjonale myndigheter. Samarbeidslysts interessepolitiske arbeid er kanskje det delområdet innenfor Blilyst der en ser færrest tydelige resultater.

Er strategien gjennomført på en god måte?

Eiergruppen Samarbeidlyst valgte gjennom sitt strategidokument ”Utviklingsprogram for Innlandet I Sør-Trøndelag” (2003) tre hovedmålsettinger for Innlandsprogrammet (senere Blilyst), nemlig *stabil bosetting, tilrettelegging for næringsutvikling og skape fremtidstro* hos innbyggerne i regionen. Dette skulle oppnås gjennom målrettet arbeid på seks programområder; landbruk (Matlyst), næringsutvikling (Arbeidlyst), kompetanseheving (Lærelyst), ungdomssatsing (Skaperlyst), kulturtiltak (Bolyst) og politisk samarbeid (Samarbeidlyst). Arbeidet ble organisert slik at eiergruppen Samarbeidlyst har gjort de strategiske vurderingene gjennom 4-6 møter hvert år, programstyret har vurdert enkeltsøknader og større satsinger gjennom 6-8 møter hvert år, mens prosjektledelsen har stått for den daglige oppfølgingen av programmet. I det følgende drøfter vi i henhold til vårt mandat gjennomføringen av den strategien som ble valgt av eierne i 2003. Vi har valgt å se spesielt på fem forhold; *styringen* av programmet, *innretning* på innvilgete søknader og større satsinger, *profilering* av programmet, *administrasjon og økonomi*, samt en vurdering av *måloppnåelse*.

- *Kulturhus*
  - *Friluftsmuligheter*
  - *Fine områder (som det er i kommunene rundt Røros)*
  - *Må ha midnattsol*
- Mangfoldig miljø – både i natur og mennesker; kan bli kjent med nye folk selv om du bor på en liten plass.*

Fokusgruppe med studenter som skisserer hva kommunene må lokke med utover en interessant arbeidsplass

Styring av programmet

De to sentrale organene i styringen av Blilystprogrammet er *Samarbeidlyst* og *programstyret* (inkl prosjektledelsen). Samarbeidlyst har foretatt de strategiske vurderingene, og på årlig basis justert innretningen på programmet i form av bestillinger til programstyret. Programstyret har på sin side vurdert enkeltsaker og større satsinger, og har rapportert sine vurderinger til Samarbeidlyst i form av årsrapporter. Årsrapportene har ligget til grunn når Samarbeidlyst har gjort sine årlige justeringer av kursen i programmet. Dette viser at det har vært et dynamisk samarbeid mellom de to organene, og alt tyder på at grenseoppgangen har vært tydelig og fornuftig. Det har likevel kommet fram noen signaler gjennom våre intervjuer om at det kan være ønskelig med tettere samarbeid mellom organene. Enkelte informanter fra kommunene peker på at det sitter mye kompetanse i programstyret, og at denne kunnskapen bør komme de strategiske

vurderingene (i Samarbeidslyst) til gode. Dette kan løses slik som medlemmer både av Samarbeidslyst og programstyret har foreslått – nemlig med felles samlinger mellom de to organene minst en gang årlig, gjerne i forbindelse med bestillingen til programstyret.

Sør-Trøndelag fylkeskommune er en betydelig bidragsyter i dette samarbeidet. Selv om Blilyst skal være et program som både skal drives av deltakerkommunene og skal komme kommunene til gode, er det ikke et urimelig ønske fra fylkeskommunalt hold (både administrativt og politisk) å bli synliggjort i denne sammenhengen. Dette ønsket har nok kommet som en følge av at *arbeidsmåten* Blilyst har fått stor oppmerksomhet som en positiv måte å drive regional utviklingsarbeid på. Fylkesnivået vil ha kreditt som bidragsyter til utviklingen av denne arbeidsmåten. Det vil derfor være fornuftig - og tross alt et lite offer - av programstyret og prosjektledelsen å synliggjøre fylkeskommunens bidrag i større grad enn hva som har vært tilfelle. Samtidig er det aksept hos eierne av programmet at aktivitetene som skal løse hovedutfordringene i regionen skal baseres på lokalt initiativ, og her bør fylkesnivået begrense seg til strategisk arbeid.

Det er store forskjeller mellom de kommuner som deltar i Blilystsamarbeidet. Spennet går fra to store motorer (Røros og Oppdal) med et aktivt og variert næringsgrunnlag, til kommuner med begrenset befolkning som Holtålen og Tydal der avhengigheten av primærnæringene er stor. Meldal og Midtre-Gauldal preges av tildels betydelig utpendling til Trondheim, mens Rennebu og Selbu orienterer seg mot større tettsteder i nærheten (Støren/Oppdal og Stjørdal). Det er likevel stor enighet blant våre intervjuobjekter om at det ikke er historiske og strukturelle forhold som avgjør hva enkeltkommunene kan få ut av Blilystsamarbeidet, men heller hvordan hver enkelt kommune organiserer sitt arbeide. De fleste kommunene innrømmer at mens det sentrale arbeidet i programstyre og prosjektledelse har vært godt, har de selv vært for dårlige til å utnytte de muligheter som ligger der. God bruk av handlingsrommet i Blilyst krever en viss ressursbruk gjennom en ansvarliggjøring av politisk og administrativ ledelse i kommunene, samt at man må skape interesse i lokalmiljøene. Hovedansvaret for dette ligger hos ordførere og rådmenn i Blilystkommunene, samt hos prosjektledelsen som må holde oppe sitt trykk på å dra ut i kommunene og møte potensielle søkergrupper. Vi stiller spørsmål til i hvor stor grad man har klart å utnytte nettverket av kommunale kontakter, og hvorvidt disse har jobbet med Blilystrelaterte problemstillinger i de 50 % -

stillingsandelene som var tiltenkt ved programmets oppstart. Enkelte kommuner startet lovende i 2003-2004 ved å forsøke å etablere lokale Blilystgrupper bestående av representanter for administrativ ledelse, ungdomsråd, kulturinteresser og næringsliv – en tilnærming som kunne ha vært særdeles fruktbar – men vårt inntrykk er at dette ikke har blitt gjennomført. Her ligger det etter vår mening et stort potensiale for forbedring ved en eventuell videreføring av Blilyst.

Prosjektledelsen får jevnt over mye skryt for sitt arbeide i de første drøye tre år med Blilyst. Det blir fremhevet av mange at de er flinke til å skape entusiasme når de er ute på besøk i kommunene, og at de er gode på markedsføring, holdningsskapende arbeid og kulturtiltak. Prosjektledelsens inngrep med det opprinnelige profilprogrammet som førte til ”lystprinsipp”, ”lystlov” og navnet ”Blilyst” blir også av mange fremholdt som ”genialt”. Bygging av merkevaren Blilyst har stått sentralt i prosjektledelsens arbeid, og hvorvidt de har lyktes vil de nærmeste årene vise. Kjennskapen til Blilyst ser ut til å være tilfredsstillende, og ifølge våre kommunale informanter har profileringsarbeidet ute i kommunene vært så godt som man kan forvente. Engasjementet og gløden rundt Blilyst er tilsynelatende mer variert på regionalt nivå, og her ligger det et potensiale for bedre kommunikasjonslinjer mellom prosjektledelsen i Blilyst og politiske/administrative organer i fylkeskommunen. Enkelte informanter på fylkesnivået uttaler at de vet relativt lite om hva som foregår i Blilystorganisasjonen. Om det er fylkeskommunale organer (politisk/administrativt) eller Blilysts prosjektledelse bør ta initiativet til å bedre denne kommunikasjonen vites ikke – sannsynligvis er det et delt ansvar.

Partnerskapet mellom offentlige finansieringskilder (ST fylkeskommune, åtte kommuner og Fylkesmannen) og et næringslivsdominert programstyre blir holdt fram som en ny og spennende måte å drive utviklingsarbeid på. Det kan stilles spørsmål ved hvorvidt dette er et reelt partnerskap, så lenge næringslivsinteressene ikke bidrar med økonomiske midler til partnerskapet. Dette er en prinsipiell diskusjon som vi lar ligge i denne sammenheng, i og med at vi ikke ser at det har noen direkte sammenheng med gjennomføringen av programmet. Hovedutfordringen ved å samle så vidt mange aktører i en struktur som skal drive tilretteleggende utviklingsarbeid er at det krever tid og ressurser for å skape tilslutning og legitimitet til de tre hovedmålsettingene. Mange uttaler at de ikke umiddelbart skjønnte hva Blilyst skulle være, eller inneholde. Det ser likevel ut til å denne legitimeringsprosessen gikk relativt fort, og at langt de

fleste i dag slutter seg til arbeidsmåten. Det kan likevel være verdt å merke seg at aktører som sitter i periferien i forhold til den daglige driften av programmet – det være seg kommunalt ansatte, fylkespolitikere eller fylkeskommunalt ansatte uten tilknytning til enhet for regional utvikling– fremdeles uttrykker en viss usikkerhet til hva Blilystprogrammet innebærer og hva programmet skal utrette. Det kan aldri informeres og inkluderes godt nok, og ved en eventuell videreføring bør dette arbeidet fremdeles ha prioritet. Partnerskapet i seg selv ser ut til å ha vært en god måte å drive utviklingsarbeid på, i og med at man har fått koblet politiske, administrativ og næringslivsmessig kompetanse. En utfordring ved en eventuell videreføring kan være å inkludere næringslivsinteressene enda mer forpliktende, og sågar søke finansiering fra slike kilder. Arbeidet i Blilyst har vært delaktig i tilretteleggingen av nyttig infrastruktur for bedriftene i regionen (bredbånd, næringshager, gründertankegang hos ungdom), og næringslivet burde således kunne være villige til å stille kapital til rådighet for utnyttelse av denne nye infrastrukturen.

Blilystregionen er ikke isolert fra verdenen utenfor. Rindal kommune uttrykte tidlig ønske om et samarbeid med de 8 opprinnelige kommunene, og fikk status som observatør i Samarbeidslyst i september 2004. Fra 2005 ble Rindal fullverdig medlem, dog kun på enkelte programområder på grunn av at Rindal og Møre og Romsdal i fellesskap ikke kunne oppfylle de økonomiske betingelsene for fullverdig medlemskap på alle programområdene. Os kommune var en naturlig samarbeidspartner gjennom sitt tette samarbeid med Røros og Holtålen, og har for øyeblikket observatørstatus i Samarbeidslyst. Blilyst må også sees i sammenheng med resten av Sør-Trøndelag i og med at Trondheim er den store motoren i regionen, Meldal har tett samarbeid med Orkdal, Selbu har tett samarbeid med Stjørdalsregionen, mens Midtre-Gauldal i mange sammenhenger ser inn mot Melhus og Trondheim. Våre intervjuobjekter uttaler likevel at Blilystregionen er en naturlig gruppe kommuner for et slikt samarbeid, og at det ikke bør bli store endringer i gruppen av deltakerkommunene ved en eventuell videreføring. Flere enn ti kommuner vil svekke den identiteten som merkevaren Blilyst har i regionen, og disse innlandskommunene deler mange utfordringer som er unike for området.

Innretning

Blilyst ble en kombinasjon mellom næringstiltak og kulturtiltak. Dette ble et kompromiss mellom kommunenes ønsker om næringsrettede tiltak med et fokus på arbeidsplasser, og programstyrets/prosjektledelsens overbevisning om at gode kulturtiltak skulle skape den nødvendige holdningsendringen hos befolkningen i retning av en framtidstro i regionen. Selv om enkelte nå tar til orde for en mer spisset satsing på næringstiltak i en eventuell videreføring av programmet uttaler langt de fleste at kombinasjonen av tiltak var helt riktig og nødvendig. Det vil være viktig å etablere en enda tettere lokal integrering av Blilysts programområder ved en eventuell videreføring. Dagens kommunale kontaktpersoner er i all hovedsak tilknyttet kommunenes næringskontorer, og en styrket kobling til kultur- og utdanningssektorene vil være nødvendig.

Man har gjennomført over 300⁵ store og små tiltak gjennom programperioden på drøye tre år. Tiltakene har vært alt fra bredbåndsutbygging med en kostnad på flere millioner kroner til mange småbevilgninger til kultur- og ungdomsformål i kommunene. Denne kombinasjonen ser ut til å ha vært helt nødvendig, både for å skape en nødvendig infrastruktur for ny næringsutvikling samt grobunn for oppmerksomhet og interesse ute i lokalsamfunnene. Man startet tidlig i programmet med tunge investeringer til bredbåndsutbygging og næringshager. Disse satsingene utgjorde sågar ca halvparten av de bevilgete midlene i programmets første år. Senere har denne programposten blitt tonet ned, mens landbruks-, utdannings- og kultursatsingene har blitt utvidet fra år til år. Noen vil hevde at de økte bevilgningene til Bolyst-formål er et tegn på at ”*piffen holder på å gå ut av programmet*” og at en derfor bevilger mye penger til slike trivselsformål, mens andre mener at denne dreiningen i pengebruk er en bevisst og nødvendig utvikling for å utnytte den infrastrukturen som er etablert.

Man har flere ganger kommet borti problematikken om hvilke tiltak Blilyst skal støtte, og hvilke tiltak som naturlig sorterer under Innovasjon Norge (IN). Forskjellen her går på hvorvidt tiltaket anses som tilretteleggende eller bedriftsrettet. Blilyst skal i utgangspunktet støtte førstnevnte mens IN er riktig mottaker av sistnevnte. Grenseoppgangen her var ikke avklart da Blilyst ble iverksatt, og det medførte noen runder der tiltakshavere (og kommuner) følte seg forbigått i og med at tolkningen av begrepene tilretteleggende og bedriftsstøttende var noe uklar. Dette ser nå ut til ”å ha gått seg til”, og det er

---

⁵ Budsjettposter i Blilysts økonomirapportering

tydelig for aktørene i Blilyst hvilke tiltak programmet skal støtte. Samtidig har blitt bedret kommunikasjon mellom STFK, Blilyst og IN, slik at en unngår parallell finansiering fra flere av disse organene.

Profilering

Programstyret og prosjektledelsen var tidlig bevisste på at dersom en skulle oppnå den holdningsendring og positivitet som var både ønskelig og nødvendig måtte en bygge en sterk merkevare der Blilyst ble et gjenkjennbart produkt for regionens innbyggere og potensielle tilflyttere. Dette ble gjort gjennom å lage en kommunikasjonsplattform i samarbeid med reklamebyrået Oxygen. Valget av dette Trondheimsfirmaet ble kritisert av enkelte, ettersom mange mente at dette arbeidet burde ha vært gjort av firma eller aktører i Blilystlandet. I ettertid uttaler likevel de fleste at få reklamebyrå i regionen kunne ha kommet opp med den profilen som ble utarbeidet. Lystprofilen skulle videre spres gjennom utsendelse av kalendere, informasjonsbrosjyrer, plakater og en hjemmeside. Det mest uortodokse vendingen i profileringsarbeidet var likevel opprettelsen av en Ambassade i Trondheim sentrum.

Referatet fra Samarbeidslystmøtet i februar 2004 sier om Ambassade:
”Stor enighet om at ideen om innlandsambassade i Trondheim som prinsipp er ønskelig. Kommunikasjon mot Trondheimsmiljøet er helt sentralt. Reiselivssatsing må være i Trondheim. Krevende utfordringer skissert i saksfremlegget. Ble diskutert om kommunene maktet å stille ressurser til å holde kontoret åpent – kompetente nok ressurser til å fronte hele regionen. Ble luftet mulighet for at programmet ansatte en person til å bemanne kontoret. Diskutert om blilyst :-) er modent nok til å flytte for seg selv. Diskusjon rundt kostnadene rundt ambassaden – 215.000 i årlig leie - kanskje rundt 300.000,- med adm. utgifter. LYSTHUS som navn på ambassaden ble lansert.”

Det viser seg nok i ettertid at etableringen av en Ambassade i Trondheim ikke hadde den effekten som de mest optimistiske hadde håpet. Ambassaden har fungert godt som kontor- og møtelokaler for prosjektledelsen og programstyret, mens forventningen om kommunal bruk av lokalene har ikke blitt oppfylt. Man forsøkte seg sommeren 2004 med kommunal bemanning Ambassaden, men besøket dit var etter rapportene begrensete. Fylkeskommunen

* Jobbannonse
* Reklame
* Bli headhuntet (flott ordning å bli oppringt – gir sjølfølelse)

Fokusgruppedeltakere spurt om hvordan en best kan nå målgruppen ”unge i etableringsfasen”

tilbydde opprinnelig lokaler i første etasje i fylkeshuset samt mulig bistand til å bemanne den, men dette ble ikke gjennomført. Sett i ettertid kunne nok dette vært like fornuftig ettersom man da kunne ha oppnådd tettere samarbeid med fylkeskommunale organer, og også medført bedret legitimitet hos eierne på fylkesnivået.

Vi foretok for kuriositetens skyld et søk på utvalgte ord på søkemotoren Google. "Blilyst" fikk hele 41800 treff, og slo det mer generelle begrepet "Bolyst" kraftig ettersom sistnevnte kun hadde 19800 treff. Utviklingsprogrammet "Morgenlandet" ga kun 660 treff, mens 330 sider viser til "Samarbeidslyst". Eneste verdige konkurrent til Blilyst i denne sammenhengen var "fjellregionen", som ga hele 57100 treff. Nå er "fjellregionen" et mer generelt begrep som også beskriver andre områder enn det geografisk avgrensede samarbeidet i Nord-Østerdalen og Rørosområdet, og vil dermed få en del treff gratis i forhold til det mer spesifikke Blilyst. Et såpass etablert begrep som "boplikt" får faktisk ikke mer enn 116000 treff, og da må Blilyst sies å ha oppnådd en god spredning på sitt budskap gjennom kun tre år. Slike trefflistene er mulige å manipulere, men vi kan likevel antyde at Blilyst har vært relativt flinke til å få merkevarenavnet på trykk i offentlige dokumenter, avisoppslag og på generelle hjemmesider.

Administrasjon og økonomi

Bestillingen fra eierne la opp til en svært begrenset administrasjon av programmet. Programstyret ble gitt vide fullmakter fra Samarbeidslyst til å gjøre løpende vurderinger og prioriteringer på innretningen av programmet. Dette fordrer at det er stor grad av tillit i systemet. Programstyrets leder og prosjektleder er delegert fullmakt til å avgjøre enkeltbevilgninger inntil et visst økonomisk nivå, noe som forenkler saksgang og saksmengde. Vi har ikke inntrykk av at det stilles spørsmål ved disse vurderingene. Enkelte ønsker likevel noe klarere rutiner på saksbehandling, oppfølging av bevilgete midler, rapportering av tiltakenes ferdigstillelse og økonomistyring. Blilyst har vært flinke til å kommunisere sine suksesser, men få kjenner til hva som har skjedd i saker der en ikke har oppnådd det en hadde forventet. Det vil være naivt å tro at det ikke finnes "fiaskoer" blant de over 300 tiltak som har mottatt støtte, og det er viktig å ta med seg den læringen disse erfaringene kan gi. Gjennom samtaler med en håndfull personer som har møtt Blilyststrukturen som søkere har vi funnet at de har opplevd Blilyst som lette å forholde seg til, man får hurtig svar

og det oppfattes som en annerledes finansieringskilde enn de tradisjonelle organene.

Måloppnåelse

Har Blilyst oppnådd sine målsettinger? Ved oppstarten av programmet satte men seg svært ambisiøse mål om å bremse den negative befolkningsutviklingen, legge til rette for ny næringsutvikling samt skape fremtidstro i regionen. Vi finner ikke entydige tall på at Blilyst har snudd de negative trendene på befolkningsutvikling og bosetting i regionen, men sammenlignet med de tre andre regionene er ikke utviklingen skremmende. Man kan ikke forvente at 15 mill kroner i året skal motvirke de tunge trendene innenfor regionalpolitikk, landbrukspolitikk og næringspolitikk, og målsettingen om positiv befolkningsutvikling må sies å ha vært urealistisk. Innenfor nyetablering ser vi at trendene er positive i Blilystregionen. Sammenlignet med de tre andre regionene opplever næringslivet i Blilystkommunene vesentlig bedre tider, og etableringsfrekvensen har vært stigende etter 2003. På samme måte som at vi ikke kan gi Blilyst skylden for manglende bosetting i regionen, kan vi heller ikke gi Blilyst all ære for økt etableringsfrekvens i regionen. Generelt gode tider i norsk økonomi med lavt rentenivå og mye kapital vil gi høye etableringstall, men vi ser uansett at frekvensen er forholdsvis høyere i Blilystregionen enn i de tre referanseregionene. Det betyr at det er positive trender og fremtidstro i Blilystlandet, noe som muligens henger sammen med Blilysts bredbåndssatsing, næringshager og gründerfokus. Blilyst engasjerte Beeliner til å gjennomføre en kjennskapsanalyse blant befolkningen i de 8 deltakerkommunene. De fant at kjennskapet til Blilyst/Innlandsprogrammet var tilfredsstillende. I tillegg viser denne undersøkelsen at ”Blilyst genererer både stolthet, pågangsmot og glede.”(Beeliner 2005, s 3). Våre intervjuer med ordførere, rådmenn og kommunale kontakter viser at Blilyst åpenbart har skapt lokal interesse og aktivitet, men vi har ikke et tilfredsstillende materiale til å konkludere med at Blilyst har skapt lyst og fremtidstro i regionen⁶.

---

⁶ Vi kunne ha ønsket oss en mer grunnleggende gjennomgang av spørsmål knyttet til denne tredje hovedmålsettingen, men tid og ressurser i evalueringsperioden strakk ikke til, og spørsmålet ble heller ikke prioritert av våre oppdragsgivere.

KONKLUSJONER

Bestilling og gjennomføring av utviklingsstrategien Blilyst

Blilyst ble etablert som en følge av et samarbeid mellom Sør-Trøndelag fylkeskommune og 8 innlandskommuner i Sør-Trøndelag. Utgangspunktet var en fylkesplan der innlandet ble beskrevet som en region med negativ befolkningsutvikling og svakt vekstpotensiale. Tre hovedmålsettinger ble identifisert; man ville snu den negative befolkningsutviklingen, skape grobunn for næringsutvikling, samt skape lyst og fremtidstro i regionen. Vårt materiale tyder på at man kun delvis har oppnådd disse målsettingene. Vi ser ingen klare indikasjoner på at Blilyst har snudd de negative trendene på befolkningsutvikling, men situasjonen er ikke verre enn sammenlignbare regioner i Norge. Derimot har vi registrert svært positive etableringstall i Blilystkommunenes næringsliv. Her ser det ut til at trendene er betydelig bedre i innlandet i Sør-Trøndelag enn i sammenlignbare regioner i Norge, og det er overveiende sannsynlig at Blilyst har bidratt til denne utviklingen. I tillegg til tallenes tale uttaler mange kommunale informanter at Blilyst har bidratt til å skape lyst og fremtidstro i Innlandet, i og med at programmet har støttet et betydelig antall større og mindre tiltak.

Ved oppstart valgte man seks hovedstrategier som arbeidet skulle rettes mot: landbrukssatsingen Matlyst, nærings-satsingen Arbeidslyst, utdannings-satsingen Lærelyst, ungdomssatsingen Skaperlyst, kultursatsingen Bolyst og satsingen på interessepolitisk samarbeid i Samarbeidslyst. I all hovedsak virker det å være stor grad av aksept for disse satsingsområdene, selv om noen informanter uttrykker ønske om en mer spisset satsing mot nærings tiltak og arbeidsplasser, ut fra en logikk om at det kun er attraktive arbeidsplasser som kan sikre bosetting i området. Matlyst skal motvirke tunge negative trender i en landbrukssektor i sterk omstilling, og har nok kun delvis oppnådd sine delmål om å opprettholde produksjon av kjøtt og melk. Vi kan imidlertid slå fast at blilyst-kommunene Tydal, Holtålen, Selbu og Meldal har hatt en økning melkekvote i perioden 2003 til 2006. For disse kommunene er også landbruk spesielt viktig. Arbeidslyst kan vise til konkrete effekter ettersom man har fått etablert en moderne infrastruktur i form av bredbåndsdekning i alle kommuner og næringshagelokaler i tre kommuner. Det er nok noe mer uklart

om satsingen har klart å trekke til seg et stort antall kompetanseintensive bedrifter – noe som var intensjonen med denne satsingen.

Lærelyst var et programområde som var tung å dra i gang. Det var et betydelig nettverk som måtte etableres, og en må kunne forvente at dette krevde en viss tid. Nå er en koordinator utnevnt for dette programområdet, og en har i all hovedsak klart å gjennomføre de utdanningstilbud en hadde håpet de siste to år. Skaperlyst blir framholdt som kanskje det programområdet som har skapt mest entusiasme ute i kommunene. De fleste skolene på grunnskole- og videregående nivå har et tilbud om entreprenørskap, mens ungdomsfondet har mottatt mange søknader basert på lokalt initiativ blant ungdomssegmentet. Vi kan likevel ikke allerede nå forvente effekter på programmets hovedmålsettinger basert på dette programområdet. Men, det er igangsatt prosesser som vil kunne gi effekter i løpet av en lengre tidsperiode. Indirekte kan det være at satsingen med ungdom og entreprenørskap har satt voksne personer på ideen om å etablere egen bedrift. Bolyst har støttet en lang rekke tiltak som skal fremme trivsel, livsmiljø og kulturtiltak i kommunene. Man kan nok ikke forvente at alle tiltakene har ført til resultater, men prinsippet om at lokalt initiativ skal produsere søknader innenfor dette programområdet har bidratt til å gjøre Blilyst kjent blant større segmenter av befolkningen i kommunene en det som ellers ville ha vært tilfelle. Samarbeidlyst skulle fylle to roller. Det skulle både være navnet på eiergruppen av programmet (8 kommuner, STFK og FMST), men det skulle også fremme interessepolitisk samarbeid mellom politiske ledere i regionen. Som navn på eiergruppen har det nok fungert som forventet, mens det som interessepolitisk organ har vært mislykket. Det viser seg at det er et fåtall saker som dette organet kan enes om, og de initiativ som har blitt tatt har i vesentlig grad strandet etter kort tids arbeid. Så langt vi har registrert er det kun en uttalelse om kompensasjon for bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift som har kommet ut av det interessepolitiske arbeidet. Som strategisk organ med bestillingsmyndighet overfor Blilysts programstyre har det derimot fungert godt.

Det ser ut til å være enighet om at partnerskapet Blilyst er god arbeidsmåte. Enkelte vil nok ha en mer spisset satsing på næringsutvikling, men her vil man fort oppleve at en beveger seg inn på Innovasjon Norges enemerker. Man kan også stille seg spørsmål om behovet for et program som Blilyst dersom en ved en eventuell videreføring kun skal drive med det samme som et annet organ med betydelig finansiering fra fylkeskommunale midler. Fylkeskommunen bør nok som en betydelig bidragsyter likevel slippes tettere

inn på det daglige, operative arbeidet. Her kan man gjennom bedret samarbeid mellom Blilyst og fylkeskommunale organer kunne oppnå en erfaringsoverføring som vil komme flere til gode. Det bør også drøftes om Blilyst kan bli et fullverdig sektorpartnerskap med økonomiske bidrag fra privat sektor.

Man bør beholde det unike med Blilyst – nemlig den ”*lettbente*” administrasjonen og den utradisjonelle bevilgningspolitikken. Dette krever at det til enhver tid er *utstrakt tillit* mellom alle aktører og organer i strukturen. Det kan fremdeles gjøres mye på dette området, ettersom enkelte uttaler at de egentlig ikke vet så mye om hva Blilyststrukturen holder på med. Man må derfor jobbe utrettelig med informasjon og kommunikasjon, mens en også må sørge for å dokumentere det arbeidet som gjøres – både hvilke vurderinger som gjøres i bevilgningsspørsmål og utvikle bedre rutiner på oppfølging av iverksatte prosjekter. Dette går både på å ta lærdom av de utfordringer som tiltakshavere møter når de skal utvikle Blilyststøttede prosjekter, men også å utvikle bedre rutiner på økonomi og dokumentasjon på ferdigstillelse av iverksatte prosjekter. Det er likevel viktig at dette ikke medfører for mye administrasjon og byråkrati, da det er fraværet av dette som mange holder som det mest positive med Blilyst.

Anbefalinger i forhold til lignende programmer og en eventuell videreføring av Blilyst

Innlandsprogrammet Blilyst ser ut til å ha gjort mye riktig. Man har klart å etablere en arbeidsmåte der en på en god måte kobler regionale og lokale aktører som uttrykker stor tilfredshet med denne ”måten å jobbe på”. Det er en unik enighet fra alle nivå og de aller fleste leire om at dette er riktig måte å bruke penger på. Det ble tidlig klart at det var en endring av den negative befolkningsutviklingen – bl.a. med en lite bærekraftig demografisk sammensetning – som skulle være hovedmålet med Blilyst-programmet. Fra eierne av programmet var det også åpenbart et ønske om at Innlandsprogrammet skulle stimulere en sunn befolkningsutvikling gjennom etablering og tilrettelegging av arbeidsplasser – altså en erkjennelse av at det er arbeidsplasser som er det essensielle grunnlaget for bosetting i distriktene. Med etableringen av et programstyre og ansettelse av en prosjektledelse fikk man tilsynelatende en justering av denne opprinnelige virkelighetsoppfatning. Et variert kulturtilbud ble av denne delen av Blilyststrukturen sett som nødvendig for å stimulere

bosetting i innlandskommunene. Vi kan si at Blilyst er både et nærings- og et kulturprogram. De aller fleste som vi har snakket med har delt denne oppfatningen, og har også uttrykt stor grad av enighet i denne innretningen av programmet. I Blilyst har man jobbet med seks spesifikke programområder (Matlyst, Arbeidslyst, Lærelyst, Skaperlyst, Bolyst og Samarbeidslyst) for å oppnå hovedmålsettingene knyttet til bosetting, demografi og næringsutvikling. Dette har vært gode satsingsområder, og langt de fleste vi har snakket med fremhever kombinasjonen av programområder som helt riktig for å oppnå de resultatene en ønsker. Når informantene blir spurt innretning på et eventuelt videreført Blilystprogram ser det ut til at de fleste støtter en videreføring av en slik tankegang. Ved en eventuell reduksjon i de årlige budsjetter, vil mange spisse Blilyst mer direkte inn mot næringsutvikling og arbeidsplasser.

De folkevalgte er ansvarlige for pengebruken i et demokrati. Lokalpolitikere i kommunestyre og formannskap er ansvarlige overfor befolkningen i sin kommune. Fylkespolitikere i Fylkestinget skal sørge for gode rammebetingelser for befolkning og kommunene i de respektive fylker. Politikere er avhengige av å synliggjøre sitt arbeid for å kunne belønnes med gjenvalg, og må derfor ha innflytelse på de prosesser der de har ansvar for gjennomføring og resultat. Kommunepolitikere i Blilystsamarbeidet har gjennom dette samarbeidet klart å frigjøre betydelige fylkeskommunale midler gjennom relativt små kommunale bidrag. Det har derfor ikke vært vanskelig å få tilslutning til den kommunale pengebruken i kommunestyrene og i lokalbefolkningen. Usikkerheten har nok vært større på fylkesnivået. Her kan vi beskrive to (av fire) mulige scenarier for fylkespolitikeren. Vi har tap/tap-situasjonen, der fylkespolitikeren får straff for de dårlige resultater (dersom Blilyst hadde vært en fiasko), og manglende belønning for suksess (dersom Blilyst blir sett som en suksess). Det motsatte vil være en vinn/vinn-situasjon der fylkespolitikere får æren for det som går bra, og kun delvis påpakning når noe går galt. I Blilystsammenheng ser vi at programmet har blitt lagt merke til som en utradisjonell og god arbeidsmåte, selv om resultatene ikke gir et entydig svar på om Blilyst har hatt de ønskete effektene. For fylkesnivået er utflytting av ambassade til et eget bygg og fravær av fylkesvåpen på profil og dokumentasjon symbolsk uheldig. Manglende fylkespolitisk deltakelse i programstyret gjør at fylkesnivået får en følelse av å mangle innflytelse på til dels betydelige midler.

Blilyst har gjort mye riktig, og har fått rettmessig skryt for arbeidsmåten. Man må fremdeles jobbe for å bedre legitimiteten av programmet ved å

inkludere større segmenter av fylkeskommunale eiere, samt skape tilslutning og interesse ute i lokalbefolkningen. Man kan også forplikte næringslivsinteressene i partnerskapet ved å søke delvis privat finansiering fra banker og forsikringsselskaper. Slike interesser vil kreve bedret gjennomsiktighet i programmet, der man bedrer rutinene vedrørende bevilgningsprosesser og oppfølging av prosjekter etter at støtte har blitt innvilget. En måte å trekke det private næringslivet i kommunene inn på ville være å lansere en egen satsing på rekruttering av høyt kvalifisert arbeidskraft. Et slikt ”Hodelyst”-prosjekt ville måtte rette seg direkte til velutdannede ungdommer som er nesten, eller helt ferdig med utdanningen sin. En annen måte å trekke inn næringslivet på, er å inngå avtaler mellom Blilyst og næringslivet om for eksempel lærlingeplasser og trainee-program. Videre kan en forbedre synliggjøringen av næringslivets bidrag i finansiering av enkeltprosjekter.

Blilyst er på vei til å bli et godt sør-trøndersk eksempel på en trend i europeisk politikk der man søker horisontalt samarbeid mellom ulike aktørgrupper – nemlig *governance*. Det foregår flere forsøk for tiden med halvoffentlige prosjekter og Blilyst kan være en viktig del av dette laboratoriet. Hovedutfordringen til Blilyst og dets eventuelle etterfølger er dragkampen om de unge tilbakeflytterne mellom 20 og 44 år. Dette er en begrenset ressurs, der alle lignende regioner drar ”*i den samme fellen*”. Kan innlandet i Sør-Trøndelag vinne kampen om denne ressursen? Veien er ennå lang, men man har lagt et godt grunnlag.

LITTERATUR

Bøker, rapporter og artikler:

Orderud, G. I. og K. Onsager (1998): *Flytting - mønstre og årsaker. En kunnskapsoversikt.* Prosjektrapport nr. 6. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

Mohr, Lawrence (1995): *Impact Analysis for Program Evaluation Second Edition.* Thousand Oaks (Cal): Sage

Morgan, David L. og Richard A. Krueger (1998): *The Focus Group Kit.* Thousand Oaks (Cal): Sage.

Rye, Johan Fredrik (2006): Leaving the Countryside. *Acta Sociologica*, vol 49(1), ss 47-65.

Sverdrup, Sissel (2002): *Evaluering – faser, design og gjennomføring* Bergen: Fagbokforlaget.

Villa, M. (2005) Bygda som bustad. Dr. polit avhandling. Rapport nr. 1/05, Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning.

Wiborg, A., og C. H. Anvik (2000): *Klassiske analyser. Betingelser og barrierer for bosetting i distriktene.* NIBR-notat nr. 120. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

Winter, Søren (2001): *Implementering og effektivitet.* Århus: Systime.

Dokumenter i Blilystsamarbeidet:

* Fra strategigruppen/Samarbeidslyst:

Blilyst (2003): *Utviklingsprogram For Innlandet I Sør-Trøndelag*

Blilyst (2003): *Bestilling til programstyret 2003*

Blilyst (2004): *Bestilling til programstyret 2004*

Blilyst (2005): *Bestilling til programstyret 2005/2006*

* Fra programstyret:

Blilyst (2003): *Årsrapport 2003 fra programstyret*

Blilyst (2004): *Årsrapport 2004 fra programstyret*

Blilyst (2005): *Årsrapport 2005 fra programstyret*

Blilyst (2006): *2003-2005 – en foreløpig oppsummering* (Rapport fra programstyret om aktiviteter og nøkkeltall)

* Andre dokumenter:

Blilyst/Oxygen : *Kommunikasjonsplattform for Blilyst*

Blilyst/Beeliner (2005): *Kjennskaps- og holdningsmåling blant innbyggerne i blilyst:-) – kommunene.*

Nettreferanser:

Statistisk Sentralbyrå

<http://www.ssb.no/>

<http://www.ssb.no/emner/02/02/folkendrhist/tabeller/>

Brønnøysundregistrene

<http://www.brreg.no/registrene/foretak/foretak.html>

VEDLEGG

Vedlegg 1: Tallmateriale befolkning

Tabell 6: Befolkningsutvikling Nord-Østerdal

Kommune\år	Befolkningstall i antall personer			Endring i prosent, treårsperioder	
	2000	2003	2006	2000-2003 i %	2003-2006 i %
Alvdal	2417	2422	2392		
Engerdal	1580	1512	1497		
Folldal	1814	1764	1722		
Rendalen	2257	2193	2082		
Stor-Elvdal	3012	2888	2797		
Tolga	1812	1796	1755		
Tynset	5473	5423	5368		
Nord-Østerdal	18365	17998	17613	- 2,0	- 2,1

Tall fra 1 januar de respektive år
Tall hentet fra SSB sine nettsider

Tabell 7: Befolkningsutvikling Nord-Gudbrandsdalen

Kommune\år	Befolkningstall i antall personer			Endring i prosent, treårsperioder	
	2000	2003	2006	2000-2003 i %	2003-2006 i %
Dovre	2851	2883	2826		
Lesja	2303	2219	2172		
Lom	2567	2481	2455		
Sel	6273	6102	6083		
Skjåk	2386	2399	2376		
Vågå	3818	3801	3766		
Nord-Gudbrandsdal	20198	19885	19678	- 1,5	- 1,0

Tall fra 1 januar de respektive år
Tall hentet fra SSB sine nettsider

Tabell 8: Befolkningsutvikling Indre Namdal

Kommune\år	Befolkningstall i antall personer			Endring i prosent, treårsperioder			
	2000	2003	2006	2000-2003 i %	2003-2006 i %		
Grong	2565	2530	2416				
Høylandet	1335	1275	1279				
Lierne	1565	1552	1503				
Namsskogan	989	966	919				
Røyrvik	595	547	544				
Indre Namdal	7049	6870	6661	- 2,5	- 3,0		

Tall fra 1 januar de respektive år

Tall hentet fra SSB sine nettsider

Vedlegg 2: Tallmateriale etableringer

Tabell 9: Etableringer i Nord-Østerdal 2001,2003,2005 i absolutte tall. Endringer i prosent.

	2001	2003	2005	Endr 2001-2003	Endr 2003-2005 i %
Alvdal	6	8	9		
Engerdal	9	9	14		
Folldal	9	5	5		
Rendalen	11	6	3		
Stor-Elvdal	17	18	11		
Tolga	2	6	13		
Tynset	24	29	28		
Nord-Østerdal	78	81	83	+ 2,6 %	+ 2,5 %

Tabell 10: Etableringer i Nord-Gudbrandsdalen 2001,2003,2005 i absolutte tall. Endringer i prosent.

	2001	2003	2005	Endring 2001-2003	Endring 2003-2005
Dovre	12	16	26		
Lesja	14	9	13		
Lom	12	14	16		
Sel	29	27	35		
Skjåk	11	14	7		
Vågå	24	21	17		
Nord-Gudbrandsdalen	102	101	114	- 1,0 %	+12,9 %

Tabell 11: Etableringer i Indre-Namdal 2001,2003,2005 i absolutte tall. Endringer i prosent.

	2001	2003	2005	Endring 2001-2003	Endring 2003-2005
Namsskogan	5	6	-		
Grong	12	12	10		
Høylandet	6	7	10		
Lierne	6	8	10		
Røyrvik	2	3	2		
Indre Namdal	31	36	32	+ 16,1 %	- 11,1 %

Vedlegg 3: Utvikling i melkekvoter

Tabell 12: Endringer i melkekvoter i Sør-Trøndelag, liter og prosent. Kommuner rangert etter prosentvis endring 2003-2006.

	1997	2003	2006	Endring i liter 1997 - 2006	Endring i %	Endring i liter 2003 - 2006	Endring i %
Hemne	6 258 655	5 173 576	5 681 209	-577 446	-9,2 %	507 633	9,8 %
Agdenes	5 645 205	4 884 597	5 325 590	-319 615	-5,7 %	440 993	9,0 %
Osen	3 118 099	2 502 671	2 673 309	-444 790	-14,3 %	170 638	6,8 %
Åfjord	11 211 970	9 719 930	10 313 315	-898 655	-8,0 %	593 385	6,1 %
Tydal	2 190 805	2 202 865	2 320 773	129 968	5,9 %	117 908	5,4 %
Ørland	10 710 309	10 225 609	10 666 821	-43 488	-0,4 %	441 212	4,3 %
Malvik	2 189 122	1 711 292	1 784 293	-404 829	-18,5 %	73 001	4,3 %
Holtålen	4 112 437	2 597 735	2 694 841	-1 417 596	-34,5 %	97 106	3,7 %
Selbu	8 016 638	7 340 814	7 545 139	-471 499	-5,9 %	204 325	2,8 %
Meldal	10 782 354	10 172 626	10 440 868	-341 486	-3,2 %	268 242	2,6 %
Snillfjord	4 355 611	3 627 954	3 674 491	-681 120	-15,6 %	46 537	1,3 %
Roan	3 573 805	2 800 098	2 802 367	-771 438	-21,6 %	2 269	0,1 %
Rissa	17 696 068	14 198 476	14 107 886	-3 588 182	-20,3 %	-90 590	-0,6 %
Rennebu	8 599 911	8 452 521	8 383 862	-216 049	-2,5 %	-68 659	-0,8 %
Melhus	8 838 749	7 547 208	7 465 494	-1 373 255	-15,5 %	-81 714	-1,1 %
Røros	6 937 744	5 975 310	5 902 935	-1 034 809	-14,9 %	-72 375	-1,2 %
Orkdal	10 044 869	8 113 353	7 996 578	-2 048 291	-20,4 %	-116 775	-1,4 %
Midtre Gauldal	14 351 827	12 877 554	12 644 379	-1 707 448	-11,9 %	-233 175	-1,8 %
Bjugn	10 637 741	8 301 787	7 956 405	-2 681 336	-25,2 %	-345 382	-4,2 %
Oppdal	12 388 732	12 041 203	11 429 813	-958 919	-7,7 %	-611 390	-5,1 %
Hitra	4 496 495	3 349 511	3 134 612	-1 361 883	-30,3 %	-214 899	-6,4 %
Frøya	1 180 119	957 396	891 529	-288 590	-24,5 %	-65 867	-6,9 %
Trondheim	7 293 083	5 326 147	4 739 125	-2 553 958	-35,0 %	-587 022	-11,0 %
Skaun	5 900 769	4 666 039	4 040 780	-1 859 989	-31,5 %	-625 259	-13,4 %
Klæbu	1 894 396	1 455 187	1 253 030	-641 366	-33,9 %	-202 157	-13,9 %
S-Tr.lag	182 425 513	156 223 462	155 869 444	-26 556 069	-14,6 %	-354 018	-0,2 %

Kilde: FMLA Sør-Trøndelag

Vedlegg 4: Generell intervjuguide

EVALUERING AV BLILYST:-) 2006   INTERVJUGUIDE GENERELL

Navn:

Kommune/geografisk tilknytning:

Tilknytning/rolle i programmet:

Dato intervju

Intervjuer

Ramme for intervjuet

Intro: om vårt evalueringsoppdrag

IOs tilknytning til Blilyst:

- Stilling/posisjon i forhold til programmet:
- Hva mener du om utbyttet av programmet?

Hva oppfatter du som målsettingene med programmet og har programmet svart til forventningene?

- Hvilke aktører har dominert? (fylke, kommuner, enkeltpersoner)
- Hvem har evt blitt undertrykt?
- Hvilke tema har evt blitt undertrykt?
- Valg av strategier i programmet
- Har samarbeidslyst (eierne) valgt riktige strategier for å nå målene? (bestilling til programstyre/ prosjektledelse)
- Organiseringen av styring, kontroll og oppfølging av programmet?
- Beskriv grensedragningen mellom samarbeidslyst og programstyret
- Beskriv grensedragningen mellom programstyret og prosjektledelsen?
- Hvordan er forholdet mellom prosjektledelsen og kommunene?

- Politiske vs administrative aktører? (særlig på fylkesnivå?)
- Store (fylket) vs små (kommunene) aktører?
- Store kommuner vs små kommuner
- Ungdomsinteresser ivaretatt?
- Økonomi. Finansiering. Budsjett. Fordeling av midler.
- Prosjektledelse?
- Saksbehandling?
- Beslutningsstruktur (ser vi en forenkla saksgang?)
- Opplevs denne organiseringa kostnadskrevende?

Partnerskapsmodellen

- Hva mener du om den politisk innflytelsen i organiseringa av blilyst? (demokratiperspektiv)
- Har samarbeidet i blilyst påvirket samarbeid med andre aktører/kommuner utenfor blilyst?

Enkeltprosjekter?

- Din kobling/kjennskap til enkeltprosjekter? Hvilke?
- Relevant oppfølging fra Blilyst?

- Hvordan forgår vurderingen mellom mer eller mindre gode formål. Sterke/svake stemmer her?
- Avslutte søknader. Hvorfor?

Programmets gjennomslagskraft i lokalmiljøene?

- Har Blilyst blitt et produkt navn som lokalbefolkninga identifiserer seg med?
- Vet "Hvermannen" om Blilyst?
- Ambassaden i Trondheim
- Oppslag i media?
- Symbolikk
- Profilprogram (---lyst)/hjemmeside

Effekter av Blilyst?

- Kva ville ha skjedd her om blilyst ikkje hadde vært etablert?
- Hvilke konkrete effekter har Blilyst gitt?

Framtiden

- Vil man nå målsettingene?
- Evt hvilke deler kan oppnås/ikke oppnås.
- Muligheter?
- Begrensninger?
- Hva skjer etter 2006?
- Ønsker videreføring?
- Forslag til forbedring?
- Annet
- Noe du vil føye til?

Vedlegg 5: Temaliste fokusgruppe

1. Åpning – presentasjonsrunde: fornavn (er nok), hvor de kommer fra, hvor lenge de har vært i Oslo/Trondheim, sivil status (enslig/partner/barn), type utdanning, hva slags type daglig virksomhet (jobb)

2. Hvordan er det å bo i Oslo/Trondheimsområdet?

- Fordeler
- Ulemper
- I det daglige
- Boforhold
- Sosialt liv
- Trivsel

3. Hvorfor flyttet dere hit?

- utdanning
- jobb
- kjæreste, familie
- trivsel

4. Hva er annerledes med å bo i Oslo/Trondheimsområdet enn å bo i en bygdekommune i Midt-Norge?

- I det daglige
- Boforhold
- Sosialt liv
- Trivsel

5. Hva skal til for at dere kunne tenkt dere å flytte til en bygdekommune i Midt-Norge?

- arbeid (få tilbud om)
- må jobbtilbudet være helt passende til din utdanning?
- skape en arbeidsplass sjøl?
- familie
- venner
- bolig
- utdanningstilbud
- natur og friluftsliv
- sosialt miljø
- kulturtilbud
- oppvekstforhold for barn og ungdom
- infrastruktur for kommunikasjon (veger, bredbånd osv)

6. Hva gjør at dere eventuelt ikke kan tenke dere å flytte til ei bygd?

- hva mangler?
- jantelov?
- Åpent, lite anonymt?

7. Er det noen fra din heimkommune som har vært i kontakt med dere med tanke på å få dere tilbake til kommunen?

- familien
- venner
- bedrifter/arbeidsgivere
- offentlige

8. Er det forskjell på om du ville bosatt deg i bygda du vokste opp i eller i ei annen bygd?

- evt ja: hvorfor?

9. Hva bør gjøres for at ei bygd skal bli attraktiv for dere å bosette seg i?

- Jobbtilbud
- Muligheter til å skape noe sjøl
- Trivsel og sosialt miljø
- Tilbud for barn og unge
- Kulturtilbud, evt hva slags type
- Hvem har ansvaret for å gjøre bygda mer attraktiv?

10. Har du noe å føye til om å bosette seg på bygda – noe som ikke har blitt tatt opp i løpet av intervjuet?

Vedlegg 6: Liste over intervjuer

Ordførere

Lenvik (M-Gauldal)
Andersen (Røros)
Rogstad (Rennebu)
Baalsrud (Rindal)
Almaasbakk (Tydal)
Galaaen (Selbu)

Haugen (tidligere ordfører i Meldal)

Kommunale kontaktpersoner

Rønning (Meldal)
Wang (M-Gauldal)
Kjøllesdal (Rennebu)
Uglem (Selbu)
Stuedal (Holtålen)
Eldshaug (Rindal)
Stav (Røros)
Jystad (Oppdal)

STFK

Christensen (opplæringsdirektør)
Kiste (enhetsleder regional utvikling)
Kverndal (regionaldirektør)
Søttar (politiker FrP)
Brox (politiker Høyre)
Bjørkhaug (politiker KrF)
Kvidal (politiker Ap)
Braut (politiker Sp)

Tiltakshavere

Vi har også snakket med *seks* informanter som har tilknytning til et Blilyststøttet prosjekt. Disse er lovet full anonymitet, og navn listes derfor ikke opp her.

Rådmenn

Kjeldstad (Holtålen)
Storstein (Meldal)
Metliaas (M-Gauldal)
Skjong (Oppdal)
Withbro (Rennebu)
Reitan (Selbu)
Grønn (Røros)
Berggård (Tydal)
Nordlund (Rindal)
Tørseth (kontorsjef Rindal)

Prosjektledelse

Skjerdingstad (prosjektleder)
Lehn (adm + Skaperlyst)
Thorsen (Lærelyst)
Langørgen (Matlyst)

Programstyret

Hofstad (leder)
Wærnes
Bjørkli
Holden

Andre

Mjøen (FMST)
Dahl (Innovasjon Norge)